

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica

PROGRAM STAROSTLIVOSTI

CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIE SLOVENSKÝ RAJ
2016 - 2045

November 2015

1. Základné údaje

1.1 Kód územia: SKCHVU053

1.2 Príslušnosť k európskej sústave chránených území: Natura 2000

1.3. Kategória a názov územia

Príslušnosť k európskej sústave chránených území:	Natura 2000
Kód územia:	SKCHVU053
Kategória:	Chránené vtáčie územie
Názov územia:	Slovenský raj

1.4. Platný právny predpis: Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 3/2011 Z. z. zo 22. 12. 2010, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj, účinná od 15. 1. 2011

1.5 Celková výmera územia a výmera podľa funkčných plôch

Celková rozloha CHVÚ Slovenský raj stanovená vyhláškou je 25 243 ha.

Tabuľka č.1: Výmera v členení podľa druhov pozemkov.

druh pozemku	výmera v ha	Zastúpenie v %
orná pôda	1361,32	5,34
záhrada	3,19	0,01
TTP	2721,16	10,67
lesný pozemok	20821,33	81,67
vodná plocha	177,78	0,70
zastavaná plocha a nádvorie	218,96	0,86
ostatná plocha	190,33	0,75
Spolu	25494,24	0,75

Výmery sú spracované podľa stavu katastra nehnuteľností k 1.5.2015.

1.6. Súčasný stav predmetu ochrany

1.6.1. Prírodné pomery

Geografická poloha a vymedzenie územia

CHVU Slovenský raj sa nachádza vo východnej časti SR, na rozhraní Prešovského, Košického a Banskobystrického kraja, v okresoch Spišská Nová ves, Poprad, Rožňava a Brezno.

Geograficky predstavuje územie pohoria Slovenský raj juhozápadne od Spišskej Novej Vsi, severozápadne od Dobšinej, severovýchodne od Telgártu a juhovýchodne od Spišského Bystrého. Na západe územie CHVU Slovenský raj nadväzuje na územie chráneného vtáčieho územia SKCHVU018 Nízke Tatry, na východe na územie chráneného vtáčieho územia SKCHVU036 Volovské vrchy.

Západnou časťou CHVU prechádza zo severu na juh cesta č. I/66 Poprad – Zvolen, južnou časťou zo západu na východ cesta č. I/67 Poprad – Rožňava. Hlavný prístup do územia je z juhu od Dobšinej alebo z obcí na severnej strane.

Severne od územia CHVU prechádza nadregionálna železničná trať Poprad – Košice, južným okrajom vedie regionálna železnica Zvolen - Margecany.

Klíma

Územie CHVU je súčasťou mierne chladného, veľmi vlhkého okrsku s teplotou v júli 12 – 16°C. Podľa údajov z najbližšej meteorologickej stanice Telgárt je priemerná ročná teplota 4,7°C. Priemerný ročný úhrn zrážok je 1000 - 1200 mm. Počet dní so snehovou prikrývkou je 120 - 140, priemerná výška pokrývky je 28,4 cm. Územie patrí k mierne až priemerne inverzným polohám, prevláda severovýchodné prúdenie vzduchu o rýchlosti 5 až 8 m/s (údaj z meteorologickej stanice Telgárt).

Geologické podmienky a formy reliéfu

V rámci regionálneho geologického členenia Slovenska (Vass, 1988) je CHVU súčasťou oblasti Gemerské pásmo, jednotky Slovenský raj.

Podložie územia CHVU tvorí mezozoikum vnútorných Karpát, prevažujú vápence a dolomity, v severovýchodnej časti sa vyskytujú pieskovce, ílovité a vápnité bridlice a vápence; pestré vápence, lokálne bridlice, v južnej časti miestami svetlé, organodetritické vápence.

Nadložie mezozoika je v celom území homogénne, tvorí ho nečlenené predkvartérne podložie s nepravidelným pokryvom bližšie nerozlišených svahovín a sutín.

V rámci geomorfologického členenia SR (Mazúr, Lukniš, 1986) patrí CHVU do Alpsko-himalájskej sústavy, podsústavy Karpaty, provincie Západné Karpaty, subprovincie Vnútorné Západné Karpaty, oblasti Slovenské rudohorie, celku Spišsko-gemerský kras, podcelku Slovenský raj. Juhovýchodná časť sčasti zasahuje do celku Volovské vrchy, podcelku Havranie vrchy.

Geomorfologické pomery tvorí semimasívny mierne vyklenutý bok rudohorskej morfoštruktúry. Prevláda hornatinový reliéf, v centrálnej časti je zastúpený reliéf krasových planín, v južnej sčasti aj reliéf erózných brázd. Najvyšším bodom CHVU je kóta Predná hoľa (1545,6 m n.m.), najnižšie Hornád pri Spišskej Novej Vsi.

Územie je bohaté na krasové javy povrchové (planiny, škrapy, závrtý) a podzemné (jaskyne a priepasti). Povrchové toky vytvárajú hlboké prielomy a rokliny vo vápencovom podloží.

Zo súčasných geodynamických javov sa uplatňuje predovšetkým pôsobenie zrážkovej vody a vodnej erózie v krasovej oblasti, náchylosť k svahovým poruchám sa udáva slabá. Na území CHVU nie sú zaznamenané recentné ani archívne lokality zosuvov a svahových deformácií. Makroseizmická intenzita dosahuje priemerné hodnoty (6 °MSK-64).

Hydrologické pomery

CHVU spadá do stredohorskej oblasti so snehovo-dažďovým typom režimu odtoku a akumuláciou v mesiacoch november – február, vysokou vodnatosťou v marci až máji, maximom v apríli a minimom v období január – február a september – október.

Územie CHVU spadá do hlavného povodia Hornádu. Územie odvodňuje na severnej strane rieka Hornád a jej pravostranné prítoky, najvýznamnejšie v rámci CHVU sú Vernársky potok, Veľká Biela voda, Biely potok, Čingovský potok. Hornád a viaceré prítoky sa vo vápencovom podklade pohoria zarezávajú do hĺbky a vytvárajú rokliny a tiesňavy. V južnej časti preteká zo západu na východ rieka Hnilec a príberá prítoky z oboch svahov údolia. Hnilec ústi do Hornádu mimo územia CHVU.

V území sa nachádzajú umelo vytvorené vodné plochy, najväčšia je Palcanská Maša, ktorá vznikla prehradením toku Hnilca.

CHVU patrí do hydrogeologického regiónu: Mezozoikum Slovenského raja a Havraních vrchov s príľahlým paleozoikom s určujúcim typom krasovej a krasovo-puklinovej priepustnosti. Hydrogeologické pomery na väčšine územia charakterizuje vysoká prietočnosť a hydrogeologická produktivita.

Územie CHVU zasahuje severovýchodným okrajom do perspektívnej oblasti geotermálnych vôd Levočská panva. V tejto okrajovej časti sa nachádzajú zdroje termálnych a minerálnych vôd.

Pôdy

Prevládajúcim typom pôd na území CHVU sú rendziny a kambizeme rendzinové, sprievodné litozeme modálne karbonátové, lokálne rendziny sutinové; zo zvetralín pevných karbonátových hornín. Z hľadiska zrnitosti prevládajú pôdy hlinité bez skeletu až stredne kamenité.

Pôdy prevažujú vlhké v celom území, so strednou až veľkou retenčnou schopnosťou a strednou priepustnosťou.

Flóra

Podľa fyto geografického členenia územia Slovenska (Futák, 1980) patrí sledované územie do oblasti západokarpatskej flóry (Carpaticum occidentale):

obvodu predkarpatskej flóry (Praecarpaticum), okres Slovenský raj a okres Slovenské rudohorie

obvodu flóry vysokých (centrálnych) Karpát (Eucarpaticum), okres Nízke Tatry

obvodu flóry vnútrokarpatských kotlín (Intracarpaticum), okres Podtatranské kotliny, podokres Spišské kotliny.

Nižšie rastliny

Doposiaľ bolo v Národnom parku Slovenský raj zistených cca 200 druhov lišajníkov. Tunajšia lichenoflóra je veľmi pestrá. Prírodzene reflektuje pestrosť biotopov, ktoré lišajníkom ponúkajú širokú škálu substrátov, na ktorých môžu rásť. Zaznamenávame tu viacero v súčasnosti kriticky ohrozených druhov na národnej či európskej úrovni. Významné druhy sú ako epifyty tak i epilické – na skalách rastúce druhy. Z epifytických druhov tu vďaka skladbe porastov pretrváva, i keď lokálne a veľmi sporadicky, viacero dnes už vzácných lišajníkov najmä so zväzu *Lobarion pulmonariae* Ochsner 1928, napr. *Lobaria pulmonaria*, *Nephroma bellum*, *Nephroma parile*, *Parmeliella triptophylla*, *Normandina pulchella*, *Parmotrema chinense*, ďalšie vzácné epifyty napr. *Gyalecta ulmi*, *Evernia mesomorpha*, *Lecanora albella*, *Lecanographa lyncea*, *Lecanactis abietina*, *Pyrenula laevigata*, *Arthonia leucopellaea*, *Menegazzia terebrata*, *Thelotrema lepadinum*, *Mycobilimbia carneoalbida*, *Fellhanera bouteillei*, *Chaenotheca hispidula*. Sú viazané na prírode blízke listnaté porasty (najmä jedľovo-bukové kvetnaté lesy, sutinové lesy a javorovo-bukové horské lesy). V národnom parku sa vyskytuje aj viacero významných fyto geografických elementov spomedzi skalných druhov, napr. *Solenopsis carpatica*, *Thelopsis lojkana*, *Dirina stenhammari* (druhy karbonátových skalných stien so štrbinovou vegetáciou). Odumierajúce drevo pňov

a kmeňov v porastoch umožňuje rásť viacerým zriedkavejším druhom preferujúcim tento typ substrátu, napr. *Micarea hedlundii*, *Lcmadophila ericetorum*, *Thelocarpon epibolum*, *Micarea melaena*.

Z machorastov bolo v národnom parku zaznamenaných viac ako 350 druhov, z toho takmer 85 pečeňoviek. Najbohatšiu skupinu tvoria machorasty skalných stanovišť. V hlbokých roklinách a na chladných a zatienených miestach prevažne so severnou expozíciou, ako aj v inverzných polohách, sa nachádzajú vlhkomilné a chladnomilné druhy ako napr. *Metzgeria conjugata*, *Metzgeria furcata*, *Lophozia collaris*, *Jungermannia tristis*, *Scapania calcicola*, *Fissidens cristatus*, *Distichium montanum* a iné. Na skalných svahoch s južnou expozíciou s plytkými humóznymi pôdami sa vyskytujú napr. *Tortella tortuosa*, *Ditrichum flexicaule*, *Encalypta vulgaris*, *Neckera crispa*, *Neckera complanata* a iné. Na výslunných a relatívne teplejších miestach až do výšky 1 000 m n. m. v kontakte s reliktnými borinami sa vyskytujú napr. *Rhytidium rugosum*, *Homalothecium philippeanum*, *Grimmia pulvinata* a iné. V najteplejších častiach územia najmä v Prielome Hornádu sa vyskytujú suchomilné a teplomilné druhy ako napr. *Mannia fragrans*, *Orthotrichum anomalum*, *Thuidium abietinum*, *Rhytidium rugosum* a ďalšie. V lesoch sa najčastejšie vyskytujú napr. *Bazzania trilobata*, *Lepidozia reptans*, *Ptilidium ciliare*, *Plagiothecium neglectum*, *Hylocomnium splendens*, *Dicranum scoparium*, *Fissidens bryoides*, *Rhitiadelphus triquetrus* a ďalšie. Na kmeňoch živých stromov sa často vyskytuje veľa epifytov ako *Frullania dilatata*, *Ulota crispa*, *Radula complanata* a iné.

Vyššie rastliny

Charakteristický reliéf a dané prírodné podmienky majú vplyv na pestrosť a bohatstvo celého vegetačného krytu. Na pomerne malom území sa nachádza okolo 1 000 druhov vyšších rastlín, ktoré rastú v rôznych spoločenstvách lesných a nelesných ekosystémov. Z tohto počtu patrí 33 druhov medzi chránené, 6 druhov je európskeho významu a 16 národného významu.

Po vegetačnej stránke ide o územie s vysokou biodiverzitou a ucelenými komplexmi lesných, skalných, lúčnych a mokradových biotopov. Najrozšírenejšou formáciou sú vápnomilné bukové lesy (Cephalanthero-Fagenion), spoločne s bukovými a jedľa-bukovými kvetnatými lesmi (Eu-Fagenion), s veľkým podielom zachovalých pralesovitých fragmentov. Častou zložkou týchto lesov je tis s odhadovaným výskytom viac ako 2 000 exemplárov. Osobitne významné sú porasty endemických reliktných vápnomilných borovicových a smrekovcových lesov (Pulsatillo slavicae-Pinion) na skalných hrebeňoch, rázsochách a strmých balvanitých svahoch, prelínajúce sa s formáciami primárne bezlesých skalných spoločenstiev charakteru skalných stepí. Najväčší rozvoj dosahujú reliktné boriny na dolomitoch v údolí Veľkej Bielej vody. Typickými druhmi borín sú poniklece (*Pulsatilla slavica*, *Pulsatilla subslavica*). V nive Hnilca sa nachádza v rámci Slovenska jedna z najlepšie vyvinutých a zachovaných horských prípotočných jelšín (*Alnion incanae*) s masovým výskytom jazyčníka sibírskeho (*Ligularia sibirica*). V kaňonoch Hnilca a Hornádu sú zachované fragmenty inverzných smrečín (*Piceion excelsae*), v okrajových západných častiach územia, v najvyšších polohách na silikátoch sa nachádzajú klimatické zonálne smrekové lesy. Roztrúsene, najmä v teplejšej severnej časti v údolí Hornádu, sa vyskytujú fragmenty lipovo-javorových sutinových lesov (Tilio-Acerion) s mesačnicou trvácou (*Lunaria rediviva*). Vzácnne sa vyskytujú kyslomilné bukové lesy (Luzulo-Fagion) s typickými druhmi ako chlpaňa hájna (*Luzula luzuloides*) či brusnica čučoriedková (*Vaccinium myrtillus*). Podľa Michalka et al. (1986) sa na kontakte Slovenského raja a Hornádskej kotlinou vyskytovali dubovo-hrabové lesy lipové (Tilio-Carpinenion betuli) a dubové nátržníkové lesy (Potentillo albae-Quercion). Tie sa do dnešných dní nezachovali. Fytocenologicky a chorologicky sú významné spoločenstvá nelesnej vegetácie karbonátových skál. Patria do zväzov Seslerio-Festucion pallentis a Potentillion caulescentis s výskytom mnohých dealpínov a prealpínov ako astra alpínska (*Aster alpinus*), lykovec voňavý (*Daphne cneorum*), plesnivec alpínsky (*Leontopodium alpinum*), prvosenka holá karpatská (*Primula auricula* subsp. *hungarica*), zvonček karpatský (*Campanula carpatica*), poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), poniklec prostredný (*Pulsatilla subslavica*). Špecifická

inverzná vegetácia sa nachádza v skalných biotopoch na dne rokĺn, kde dominuje kortúza Matthioliho (*Cortusa matthioli*), fialka dvojkvetá (*Viola biflora*), stokráska Micheliho (*Bellidiastrum michelii*) či arábka alpínska (*Arabis alpina*). Na výslnných skalách v Prielome Hornádu je dobre vyvinutá xerothermná vegetácia s bohatým výskytom kosatca bezlistého uhorského (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*), ktorý tu dosahuje severný okraj areálu a ďalšími teplomilnými prvkami ako kavyl' pôvabný (*Stipa pulcherrima*), ľan žltý (*Linum flavum*) a zvonček sibírsky veľkokvetý (*Campanula sibirica* subsp. *divergentiformis*).

Pre územie je charakteristický výskyt penovcových pramenísk s vegetáciou zväzov Caricion davallianae a Lycopodo-Cratoneurion commutati a výskytom konopáča trváceho (*Swertia perennis*), kosatky kalíškatkej (*Tofieldia calyculata*), vstavačovca laponského (*Dactylorhiza lapponica*) a tučnice alpínskej (*Pinguicula alpina*).

Fauna

Slovenský raj je územie so svojráznymi živočíšnymi spoločenstvami, s typickou faunou Vnútorých Západných Karpát. Nachádza sa tu veľký počet živočíšnych druhov pričom o veľkej časti živočíšnych skupín sú dostupné iba obmedzené poznatky. Preto u mnohých druhov živočíchov sú údaje o počte a rozšírení nedostatočné na kvalifikovaný odhad početnosti a charakteru výskytu a lokalizácie populácie. Je tu druhovo bohatá fauna bezstavovcov. Zistilo sa tu vyše 2 000 druhov motýľov, 400 druhov chrobákov, 350 druhov dvojkridlovcov, vyše 180 druhov hlístovcov, 150 druhov mäkkýšov a iné. Zo stavovcov sú tu zastúpené všetky veľké šelmy – medveď hnedý, vlk dravý a rys ostrovid. Náchádza sa tu veľké množstvo podzemných priestorov, ktoré poskytujú vhodné podmienky pre netopiere, ktorých sa tu vyskytuje 18 druhov. Z vtákov sú tu dobre zastúpené viaceré skupiny, napríklad dravce (sokol sťahovavý, orol skalný), d'atle (ďubník trojprstý, tesár čierny), ale aj čoraz viac ohrozené druhy ako tetrov hlucháň a tetrov holňiak. Zistených bolo 72 druhov európskeho významu a 122 druhov národného významu.

Z chránených druhov sa v Národnom parku Slovenský raj vyskytuje z bezstavovcov bystruška medená (*Carabus cancellatus*), bystruška zlatá (*Carabus auronitens*), bystrušky *Carabus problematicus*, *Carabus irregularis*, čmeľ hájový (*Bombus lucorum*), čmeľ hôrny (*Bombus sylvarum*), čmeľ zemný (*Bombus terrestris*), adéla tavoľníková (*Nemophora basella*), bielopásovec tavoľníkový (*Neptis rivularis*), hnedáčik čermeľový (*Melitaea diamina*), hnedáčik nevädzový (*Melitaea phoebe*), lišaj lipkavcový (*Hyles galii*), lišaj mliečnikový (*Hyles euphorbiae*), modráčik horcový (*Maculinea alcon*), modráčik rozchodníkový (*Scolitantides orion*), rak riečny (*Astacus astacus*), spriadač čremchový (*Pericallia matronula*), vidlochvost ovocný (*Iphiclides podalirius*) a slimák žltkastý (*Helix lutescens*).

Z rýb je to ploska pásavá (*Alburnoides bipunctatus*), z obojživelníkov mlok bodkovaný (*Triturus vulgaris*), ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*), salamadra škvrnitá (*Salamadra salamadra*), z plazov jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), slepúch lámavý (*Anguis fragilis*), užovka obojková (*Natrix natrix*), vretenica severná (*Vipera berus*), z vtákov sa tu vyskytuje belorítka domová (*Delichon urbica*), brhlík lesný (*Sitta europaea*), cibík chochlatý (*Vanelus vanellus*), dážd'ovník tmavý (*Apus apus*), drozd čierny (*Turdus merula*), drozd kolohrivý (*Turdus torquatus*), drozd trskotavý (*Turdus viscivorus*), drozd plavý (*Turdus philomelos*), dudok chochlatý (*Upupa epops*), d'ateľ veľký (*Dendrocopos major*), glezg hrubozobý (*Coccothraustes coccothraustes*), holub hrivnák (*Columba palumbus*), holub plúžik (*Columba oenas*), hrdlička záhradná (*Streptopelia decaocto*), hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), hýľ lesný (*Pyrrhula pyrrhula*), hýľ karmínový (*Carpodacus erythrinus*), chochláč severský (*Bombycilla garrulus*), jarabica poľná (*Perdix perdix*), jastrab lesný (*Accipiter gentilis*), jastrab krahulec (*Accipiter nisus*), kačica divá (*Anas platyrhynchos*), kalužiak riečny (*Actitis hypoleucos*), kanárik záhradný (*Serinus serinus*), kolibkárík čipčavý (*Phylloscopus collybita*), kolibkárík spevavý (*Phylloscopus trochilus*), kolibkárík sykavý (*Phylloscopus sibilatrix*), kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*), kôrovník dlhoprstý (*Certhia familiaris*), králiček ohnivohlavý (*Regulus ignicapillus*), králiček zlatohlavý (*Regulus regulus*), krivonos smrekový

(*Loxia curvirostra*), krkavec čierny (*Corvus corax*), krutihlav hnedý (*Jynx torquilla*), kulík riečny (*Charadrius dubius*), kukučka jarabá (*Cuculus canorus*), lastovička domová (*Hirundo rustica*), lyska čierna (*Fulica atra*), ľabtuška lesná (*Anthus trivialis*), mlynárka dlhochvostá (*Aegithalos caudatus*), močiarnica mekotavá (*Gallinago gallinago*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), murárik červenokrídly (*Tichodroma muraria*), myšiak lesný (*Buteo buteo*), myšiak severský (*Buteo lagopus*), orešnica perlovaná (*Nucifraga caryocatactes*), oriešok hnedý (*Troglodytes troglodytes*), penica čiernehoľavá (*Sylvia atricapilla*), pinka lesná (*Fringilla coelebs*), potápka chochlatá (*Podiceps cristatus*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), pŕhľaviar červenkastý (*Saxicola rubetra*), pŕhľaviar čiernehoľavý (*Saxicola torquata*), sedmohlások hájový (*Hippolais icterina*), slávik červienka (*Erithacus rubecula*), sluka lesná (*Scolopax rusticola*), sliepočka vodná (*Gallinula chloropus*), sojka škriekavá (*Garrulus glandarius*), sokol lastovičiar (*Falco subbuteo*), sokol myšiar (*Falco tinnunculus*), sova lesná (*Strix aluco*), stehlík konopiar (*Carduelis cannabina*), stehlík pestrý (*Carduelis carduelis*), stehlík zelený (*Carduelis chloris*), stehlík čižavý (*Carduelis spinus*), straka čiernozobá (*Pica pica*), strakoš veľký (*Lanius excubitor*), strnádka žltá (*Emberiza citrinella*), svrčiak zelenkavý (*Locustella naevia*), sýkorka belasá (*Parus caeruleus*), sýkorka bielolíca (*Parus major*), sýkorka čiernehoľavá (*Parus montanus*), sýkorka chochlatá (*Parus cristatus*), sýkorka uhliarka (*Parus ater*), škorec lesklý (*Sturnus vulgaris*), škovránok poľný (*Alauda arvensis*), trasochvost biely (*Motacilla alba*), trasochvost horský (*Motacilla cinerea*), trsteniarik spevavý (*Acrocephalus palustris*), vlha hájová (*Oriolus oriolus*), vodnár potočný (*Cinclus cinclus*), volavka popolavá (*Ardea cinerea*), vrabec domový (*Passer domesticus*), vrabec poľný (*Passer montanus*), vrana túlavá (*Corvus corone*), vrchárka modrá (*Prunella modularis*), žltochvost domový (*Phoenicurus ochruros*), žltochvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), žlna zelená (*Picus viridis*), z cicavcov duloonica menšia (*Neomys anomalus*), hranostaj čiernohvostý (*Mustela erminea*), jež bledý (*Erinaecus concolor*), piskor malý (*Sorex minutus*), piskor vrchovský (*Sorex araneus*), pich záhradný (*Eliomys quercinus*) a veverica stromová (*Sciurus vulgaris*).

Vymedzenie a opis biotopov druhov

Hniezdnymi biotopmi sokola sťahovavého sú oblasti v lesnom a horskom prostredí so skalnými svahmi a stenami s dostatkom dutín alebo lavíc pre umiestnenie hniezda (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva veľmi rôznorodé biotopy; hniezdi od tropických oblastí po studené morské oblasti, v horúcich púštnych oblastiach alebo studených púštiach. Mimo hniezdného obdobia bol sokol sťahovavý registrovaný prakticky všade vo svete, napr. aj na lodiach v Tichom oceáne (White et al. 2015). Na Slovensku sú hniezdnymi biotopmi druhu vysoké skalnaté útvary v lesnom prostredí obvykle vzdialené od frekventovaných ciest a ľudských sídiel neďaleko otvorenej krajiny. U nás sa vyhýba len najvyšším pohoriam (nad hornou hranicou lesa nehniezdi) a rozsiahlym nížinám. Na lovisko mu vyhovuje najmä pestrá krajina s mozaikou lesov, vŕd a poľnohospodárskej krajiny v nižších a stredných polohách (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi orla skalného sú vyššie položené lesnaté oblasti v montánnom a subalpínskom pásme s príľahlými poliami a pasienkami v horských kotlinách (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva širokú škálu otvorených biotopov, zvyčajne mimo ľudských sídiel, napr. pohoria, kotliny a stepnú krajinu. Lokálne sa vyskytuje aj v okolí mokradí, preferuje nízku alebo redšiu vegetáciu pred husto zalesnenými územiami. Rozšírený je od púští po okraje tundry, od hladiny mora až po vysoké pohoria. Častý je aj v alpínskom pásme, najmä v lete. Na hniezdenie využíva nedostupné, málo urbanizované priestory, napr. skalné steny a stromy v starých redších lesných porastoch. Na odpočinok a nocľah využíva najmä suché stromy v blízkosti hniezda. V suchých oblastiach v Idaho (USA) preferuje druh ako hniezdny biotop oblasti porastené palinou (*Artemisia*). V takomto biotope sa zdržujú vysoké počty zajaca kalifornského (*Lepus californicus*), hlavnej potravy orla skalného v tejto oblasti (Orta et al. 2015). Na Slovensku sú typickým prostredím orla skalného vysoké zalesnené skalnaté

pohoria s rozsiahlymi lúkami, pasienkami a poliami ako loviskami v blízkosti. Vyhovujú mu aj väčšie lesné komplexy s extenzívne využívanou poľnohospodárskou krajinou bez skalného prostredia. Druh a typ lesa nie je až taký dôležitý, ale v prípade stromových hniezd vyžaduje aspoň menšie enklávy starých porastov s mohutnými stromami, najčastejšie jedľami (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi tetrova hoľniaka sú otvorené priestranstvá s rozptýlenými stromami a krovinami, predovšetkým s brezou nad 600 m n.m. (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva variabilnú škálu biotopov, najmä prechodné oblasti medzi lesom a otvoreným priestranstvom, napr. vresoviská, mokrade a rašeliniská. V severnej Európe preferuje opadavé alebo zmiešané lesy pred ihličnatými porastami, častejší je v mladinách ako v starších hustejších porastoch. V južnejších pohoriach, napr. Alpách obýva aj stredne husté lesy zložené zo smreka, jedle alebo smrekovca. Vo viacerých oblastiach výskytu preferuje brezové porasty (*Betula pubescens*, *B. verrucosa*). Optimálny hniezdny biotop pozostáva zvyčajne z vysokej diverzity bylinného podrastu (de Juana a Boesman 2013). Na Slovensku je typickým hniezdnym prostredím tetrova hoľniaka podmáčaná riedko zarastená krajina s rozptýlenou zeleňou (breza, borovica, smrek), často s rašeliniskami a dostatkom bobuľonosných kríkov, najmä čučoriedok a brusníc. Obýva tiež extenzívne využívané horské pasienky so zarastenými okrajmi. Vyskytuje sa ja na subalpínskych a alpínskych lúkach s kosodrevinou a rozptýlenými smrekmi nad hornou hranicou lesa (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi hlucháňa hôrneho sú staré prirodzené horské smrekové i zmiešané lesy. Biotopy sa vyznačujú nižšou zapojenosťou porastu, nie príliš hustým podrastom a pestrú druhovou skladbou vegetačného krytu s bobuľonosnými kríkmi (SOS/BirdLife 2013). V Európe a Ázii obýva najmä ihličnaté borovicové lesy, ďalej aj smrekové, jedľové porasty a zmiešané lesy. V niektorých častiach svojho areálu obýva aj izolované listnaté lesy, napr. v pohorí Cantabria v severnom Španielsku a na juhu Uralu. Preferuje rozsiahle oblasti starých lesov, často s vlhkou pôdou a striedajúcimi sa mokradami, rašeliniskami, vresoviskami (*Vaccinium*, *Calluna*) a čistinami. V Nórsku uprednostňuje staré lesné porasty s výrazným podielom čučoriedok (*Vaccinium myrtillus*). Počas zimy sa vyskytuje aj v menej zapojených lesoch (najmä v severných oblastiach), zatiaľ čo v lete (najmä počas hniezdenia) obýva hustejšie porasty s podielom bobuľonosných drevín (de Juana a Kirwan 2012). Na Slovensku sú hniezdnym prostredím hlucháňa hôrneho staré riedke zmiešané a ihličnaté lesy nad 800 - 900 m n. m. s podrastami čučoriedok. Obýva aj zarastajúce okraje horských holí a hornú hranicu lesa (Karaska a Cichocki 2014). Obýva staré lesné porasty nad 100 - 120 rokov, ale vyskytuje sa aj v mladších porastoch, ktoré majú z rôznych dôvodov rozvoľnenú štruktúru; napr. bývalé pasienky a mladé lesné porasty vznikajúce prirodzene po vetrových a podkôrníkových kalamiťach. Vhodným biotopom sú aj nespracované podkôrníkové kalamiťy, často s vysokou populačnou hustotou tohto druhu. Dôležitým kritériom pre výskyt hlucháňa je aj výmera vhodného biotopu, ktorá by nemala klesnúť pod 50 hektárov, a tiež vzdialenosť susediacich vhodných biotopov, ktorá by nemala presiahnuť 10 – 15 kilometrov (Klaus et al. 1986).

Hniezdnymi biotopmi výra skalného sú oblasti s dostatkom skalných útvarov (kameňolomy, skaly, skalné bralá) v blízkosti otvorenej poľnohospodárskej krajiny (Danko a Karaska 2002). Vo svete preferuje oblasti s riedkym osídlením človeka, kde sa vyskytuje najmä v neprístupnom teréne. Hniezdi v skalnatej krajine s útesmi a roklinami, v okolí jaskýň, v lesných fragmentoch, v oblastiach s roztrúsenými stromami a v hájoch, všeobecne na nerušených miestach, mimo ľudských sídel. Obýva tiež rozvoľnené lesy, ale aj tajgu a ostatné typy lesných porastov. Ďalej aj lesostepi, riečne údolia s roklinami a zarastenými lomami, tiež poľnohospodársku krajinu so skalnatým prostredím a útesmi. Potravné biotopy zahŕňajú oblasti v otvorenej krajine alebo v riedko zalesnenom teréne; napr. inundačné územia, poľnohospodárska krajina, pasienky, malé obrábané polia. Hniezdnym prostredím výra skalného na Slovensku sú oblasti s dostatkom kameňolomov a skál. Okrem

neprístupných skalných útvarov preferuje druh aj hniezdenie na zemi, napr. medzi balvanmi v lesnom poraste, v koreňových vývratoch, v strmých svahoch, niekedy aj na strmých kamenito–hlinitých zalesnených brehoch vôd (rieka Orava pri Tvrdošíne). Raritou je aj hniezdenie na opustenom železničnom moste v rovinatej krajine (Karaska a Cichocki 2014). Od počiatku 90. rokov minulého storočia sa začal výr skalný šíriť aj do nížinných lužných lesov hraničného pásma v okolí toku rieky Moravy, kde hniezdi v stromových hniezdach (napr. v dravčích a bocianích hniezdach a kolóniách volaviek) (Zuna-Kratky 2003). Na slovenskej strane boli stromové hniezda registrované napr. v porastoch lužného lesa (západné Slovensko), ďalej v nížinných dubovo-hrabových porastoch (háj susediaci s poliami a lúkami, na okraji rúbane, okres Prievidza) (Šotnár 2007) alebo v brehových porastoch topoľa sivého v nížinnej otvorenej krajine (východné Slovensko) (Pačenovský et al. 2012).

Hniezdnymi biotopmi bociana čierneho sú lesy všetkých typov, prirodzené aj umelé. Podmienkou je prítomnosť aspoň malého množstva starých stromov s vhodným habitatom pre umiestnenie hniezda (Karaska 2002). Vo svete obýva nerušené oblasti lesných porastov v blízkosti potokov, mokradí, vodných plôch a brehov riek, kde hľadá potravu. Vyhýba sa veľkým vodným plochám a súvislým lesným porastom. Hniezdi mimo intravilánov obcí a miest. Vtáky v subsaharskej Afrike a na Iberskom poloostrove preferujú skalnaté biotopy s riečnymi korytami. Na Iberskom poloostrove sú významnými biotopmi napájadlá dobytky, ktoré sú umiestnené ďalej od ciest, s veľkou vodnou hladinou, hlbšou vodou a s vysokou diverzitou vodných živočíchov. Zimujúce a migrujúce vtáky sa vyskytujú aj na mokradiach v otvorenej krajine a na ryžových poliach (Elliott et al. 2014). Na Slovensku hniezdi na celom jeho území od 100 m n.m vo Východoslovenskej nížine po 1000 m n.m v Oravských Beskydách a Tatrách. Preferuje najmä enklávy starých porastov obvykle vo väčších lesných komplexoch (Karaska 2002). Hniezdo je umiestnené najčastejšie na starých stromoch, zvyčajne na spodných vetvách ďalej od kmeňa (listnaté stromy) alebo na bočných vetvách tesne pri kmeni (ihličnaté stromy) (Hudec et al 1994). Okrem hniezd na starých stromoch boli hniezda zistené aj v páse topoľov v poľnohospodárskej krajine (Rác in litt, Podunajská rovina), na skalách v lesnom prostredí (napr. Nízke Tatry, Muráňska planina, Malá Fatra) a na poľovníckych posedoch (Karaska ex Karaska 2002; Štollmann ex Karaska 2002, Podbeskydská vrchovina).

Hniezdnymi biotopmi orla krikľavého sú lesné komplexy prestúpené širokými údoliami s priľahlými lúkami a poliami (Hudec a Šťastný 2005). V Európe hniezdi v podobných biotopoch. Vyskytuje sa v otvorených lesoch (listnatých, ihličnatých aj zmiešaných) a v blízkosti lesných okrajov. Preferuje zalesnené riečne údolia a lesy s priľahlými lúkami a poliami. Je menej závislý na rašeliniskách alebo mokradiach ako orol hrubozobý, viac sa prispôbil kultúrnej krajine (Meyburg et al. 2014). Na Slovensku sú hniezdnymi biotopmi druhu nízke až stredne vysoké zalesnené pohoria s rozsiahlymi lúkami, pasienkami a poliami ako loviskami v blízkosti. Kým druh a typ lesa nie je až taký dôležitý, väčší význam má charakter loviska. V tomto smere sú dôležité podmáčané lúky, pasienky a nízkostebelnaté mokrade. Vyhýba sa rozsiahlym lesom bez otvorených priestranstiev, vysokohorským oblastiam, ako aj krajine bez lesov alebo trvalých trávnych porastov. Optimálnym prostredím je mozaika lesov, lúk a pasienkov alebo okraje súvislejších lesov, susediacich s poliami (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi sovy dlhochvostej sú predovšetkým zmiešané a listnaté pralesovité porasty. V blízkosti hniezdisk sa nachádzajú otvorené plochy (napr. lúky, čistiny), kde loví (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva boreálne a zmiešané lesy s priľahlými močiarimi, čistinami a malými plochami. Často sa vyskytuje aj v blízkosti ľudských obydľí a v okolí pasienkov. Na južnej hranici svojho areálu (stredná Európa) je druh v horských oblastiach viazaný na listnaté lesy, najmä bučiny (*Fagus sylvatica*). Potravné biotopy zahrňajú okraje lesov, skupinky stromov, v zime je druh častý aj v otvorenej krajine, vrátane parkov a príležitostne aj v okolí dedín (Holt et al. 2015). Na Slovensku obýva sova dlhochvostá

listnaté a zmiešané lesy stredných a vyšších polôh, avšak šíri sa aj do nižších polôh. Hniezdi aj v čistých smrečinách. Na viacerých miestach Slovenska je limitujúcim faktorom nedostatok hniezdných možností (dutiny). Preto v mnohých oblastiach páry obsadzujú aj búbky ako jednu z mála príležitostí v hospodárskych lesoch (SOS/BirdLife 2013).

Hniezdnymi biotopmi včelára lesného sú hlavne teplejšie oblasti listnatých lesov (hrabiny, dubiny, bučiny) v susedstve s lúkami a pasienkami so zastúpením rozptýlenej zelene, kde je dostatok jeho potravy - blanokrídleho hmyzu (Karaska a Danko 2002). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru, preferuje najmä listnaté lesy, avšak vyskytuje sa aj v zmiešaných porastoch. V niektorých oblastiach svojho areálu hniezdi aj v ihličnatých lesoch (napr. Škandinávia, Veľká Británia). Obsadzuje aj rôzne biotopy v otvorenej alebo zalesnenej krajine, vrátane vresovísk a oblastí v poľnohospodárskej krajine. Predpokladá sa, že na hniezdenie vyžaduje nerušené miesta. V Afrike zimuje v sekundárnych lesných porastoch a iných husto zalesnených oblastiach (Orta et al. 2013). Hniezdnym prostredím na Slovensku sú lesy od luhov pri Latorici, Dunaji a Morave až po zmiešané a ihličnaté lesy centrálnej časti Západných Karpát. Obýva všetky lesnaté oblasti s príľahlou mozaikovou krajinou do približne 900–1000 m n.m. Vzhľadom na potravnú špecializáciu na blanokrídly hmyz mu najviac vyhovujú teplejšie a suchšie južné svahy. Optimálnym prostredím sú lesnaté nízke až stredne vysoké oblasti Karpát na okraji nížin. Preferuje viacetážové zmiešané porasty. Neobýva bezlesé oblasti a zriedkavý je aj v územiach s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou s prevahou ornej pôdy (Karaska a Danko 2002, Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi žlny sivej sú staré listnaté, zmiešané, menej ihličnaté lesy s dostupnými trávnatými biotopmi, kde vyhľadáva kolónie mravcov (SOS/BirdLife 2013). V Európe a Ázii preferuje druh rozvoľnenejšie lesné porasty v otvorenej krajine, napr. lužné lesy, parky, záhrady a sady. Spravidla sa vyskytuje v listnatých lesoch, avšak lokálne obýva aj borovicovo-dubové lesy (*Pinus-Quercus*), alebo rozvoľnené horské ihličnaté lesy so smrekovcom (*Larix*). V Európe sa hniezdne biotopy čiastočne prekrývajú s biotopmi žlny zelenej (*Picus viridis*), avšak žlna sivá preferuje viac lesný interiér. Vyhýba sa čistým ihličnatým porastom tajgového charakteru (napr. v strednej Sibíri), naopak, preferuje viac listnaté lesy. Na Slovensku druh obýva listnaté lesy, napr. bučiny, lužné lesy a staré brehové porasty pozdĺž vodných tokov, cintoríny, stromoradia, parky v intravilánoch obcí a miest, ale aj skupiny stromov a solitéry v otvorenej krajine (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi tesára čierneho sú staré porasty listnatých, zmiešaných, ale aj ihličnatých lesov rozsiahlejšieho charakteru (Kropil 2002). Vo svete obýva všetky typy klimaxových lesných porastov, vrátane lesných okrajov, vyhýba sa však veľmi hustým lesom. V Škandinávii a na Sibíri uprednostňuje smrekovo-borovicové lesy s prímiesou smrekovca, ďalej obýva aj brezové, topoľové a jelšové porasty. V Poľsku hniezdi vo všetkých typoch prírodných lesných porastov. V Japonsku obýva boreálne zmiešané alebo ihličnaté lesy do 1000 m n.m, zriedka sa vyskytuje v nížinách. Vyžaduje staré práchnivé stromy a pne pre vyhľadávanie potravy a vhodné stromy pre tesanie dutín. Mimo obdobia hniezdenia sa vyskytuje aj v otvorenej krajine, lesných čistinách a na okrajoch miest (Winkler a Christie 2002). Na Slovensku hniezdi od nížin po hornú hranicu lesa. Na nížinách druh preferuje lužné lesy (mäkký a tvrdý luh), v stredných polohách bukové porasty a vo vyšších polohách horské zmiešané a smrekové lesy.

Hniezdnymi biotopmi dūbníka trojprstého sú staršie ihličnaté lesy s dostatkom mŕtvych alebo odumierajúcich stromov (najmä smrek) (Pačenovský 2002). Vo svete obýva klimaxové boreálne a horské zmiešané ihličnaté lesy. V severnej Európe sú typickým hniezdnymi biotopmi smrekovo-jedľové lesy. Vo východnej Európe obýva aj vlhkejšie časti prírodných lesov, vrátane porastov jaseňa a jelše (*Fraxinus-Alnus*) a dubovo-hrabové (*Quercus-Carpinus*) porasty. V sibírskej tajge hniezdi v smrekovcových lesoch (*Larix*). Populácie

v nearktickej oblasti hniezdia v podobných biotopoch, so všeobecnou preferenciou smrekových lesov. V západnej časti areálu hniezdi v lesoch s jedľou alebo borovicou stočenou (*Pinus contorta*). V juho-západnej Kanade hniezdi v starých porastoch duglasky (*Pseudotsuga*). Častý je aj vo vlhkých oblastiach severo-východnej Ameriky. Všeobecne preferuje husté tienisté lesy s významným podielom mŕtveho dreva alebo starých stromov napadnutých drevokazným hmyzom, vrátane spálených lesov. Lokálne hojný aj v kalamitných oblastiach a v poškodených porastoch (emisie, drevokazný hmyz) (Winkler a Christie 2002a). Na Slovensku sa vyskytuje v lesných pásmach väčšiny pohorí v nadmorských výškach od 400–1800 m n.m (Pačenovský 2002). Ako typický tajgový druh je silne závislý na rozšírení ihličnatých stromov, najmä smreka a menej jedle. Z tohto dôvodu obýva všetky typy starších lesov, prirodzené i umelé, kde sa nachádza prevaha ihličnanov s dostatkom mŕtvych a odumierajúcich stromov. Nadmorská výška primárne nie je dôležitá, ale sekundárne ovplyvňuje podiel smreka v lesoch. Keďže jeho dominantnou potravou je podkôrný hmyz viazaný na smrek, je silne závislý od rozsahu poškodených stromov v porastoch. Je charakteristické, na vhodných miestach s dostatkom mŕtvych stromov sa vyskytuje bežne v zrovnateľnej denzite ako d'ateľ veľký (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi kivička vrabčieho sú pohoria s prevahou ihličnatých lesov (najmä smrek, jedľa, menej borovica), pričom vysoké denzity dosahuje najmä v starých smrekových, jedľovo-bukových a jedľových porastoch (Pačenovský 2002). Vo svete obýva podobné biotopy. Preferuje ihličnaté a zmiešané lesy tajgového a montánneho typu, po hornú hranicu lesa. Všeobecne sa vyskytuje hlavne vo vnútri lesa zloženého z ihličnanov s prímiesou buka, topoľa, brezy a iných listnatých stromov. Vyžaduje prístup k čistinám, vresoviskám, lúkam alebo k lavínovým splazom (Holt et al. 1999). Na Slovensku obýva všetky typy lesov od menších len niekoľko desiatok ha veľkých hájov až po rozsiahle lesné komplexy. Preferuje predovšetkým rôznoveké porasty vysokej diverzity nad 50 rokov s dostatkom dutín (najmä po d'atľoch), ktoré využíva na hniezdenie a niekedy aj na ukrývanie potravy. Dôležité sú niektoré štruktúrne komponenty habitatu, ako napr. otvorené plochy (lúky, svetliny), výskyt hustých ihličnatých mladín a košatých smrekov či jedlí (pre denný úkryt), ako aj prítomnosť vody v teritóriu. V mimohniezdnom období je pozorovaný aj na okrajoch intravilánov obcí a mimo les v brehových porastoch vodných tokov (Karaska a Cichocki 2014).

Hniezdnymi biotopmi jariabka hôrneho sú ihličnaté, zmiešané a listnaté lesy v stredných a vo vyšších horských polohách (300–1850 m n.m) s výskytom bobuľonosných krovín (Saniga 2002). Vo svete obýva najčastejšie zmiešané lesy, od nížin po horské oblasti (napr. v Alpách sa vyskytuje po 1600–1800 m n.m.). V Nórsku je druh viazaný na strednoveké zmiešané lesy s porastami smreka (*Picea abies*), borovice (*Pinus sylvestris*), brezy plstnatej (*Betula pubescens*), brezy previsnutej (*Betula pendula*) a na iné opadavé stromy (*Populus tremula*, *Alnus glutinosa*, *A. incana*, *Salix caprea*, *Sorbus aucuparia* a *Prunus padus*). V severo-východnej Číne uprednostňuje sekundárne porasty. Predpokladá sa, že druh sa nedokázal adaptovať na malé fragmenty pôvodných lesných porastov. Jariabok sa všeobecne vyhýba čistým ihličnatým porastom. Vyžaduje prítomnosť bohatého podrastu (do 2 m) a čistín, s porastami jelše, brezy, topoľa a liesky pozdĺž potokov, riek, v prechodných oblastiach (ekotóny) a na čistinách vzniknutým vďaka požiarom. Vyhýba sa úplne otvoreným priestranstvám. V švajčiarskych Alpách preferuje lesy s vysokým podielom jelše s bohatou vertikálnou štruktúrou (s množstvom vysokých porastov jarabiny vtáče, s hustým podrastom a lesnými okrajmi) (de Juana a Kirwan 2013). Optimálny hniezdny biotop na Slovensku predstavujú stanovišťa prírodných lesov v štádiu rozpadu, ako aj mozaika sekundárnych lesných porastov, kde sa striedajú všetky vekové stupne. Vyhovujú mu najmä zmiešané porasty o pestrej štruktúre, kde sa striedajú staršie porasty s čistinami a mladinami. Preferuje ťažko prístupné husté porasty s extenzívnym lesným hospodárením (svahy hôr, údolia lesných potokov, vlhkejšie miesta na kalamitiskách a húštiny na styku so starými podrastami a zarastené pasienky). Lesy obýva až po ich hornú hranicu a okrajovo zasahuje až do kosodreviny. Optimálne sú preň najmä stredné a vyššie polohy a lesné porasty v štádiu

rozpadu. Druh preferuje aj hraničné línie medzi porastami so zárastom pionierskych drevín (lieska, breza, jelša, baza) (Saniga 2002; Karaska a Cichocki 2014).

1.6.2. Stručný popis predmetu ochrany

Predmetom ochrany v chránenom vtáčom území Slovenský raj je zabezpečenie priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov bociana čierneho, tesára čierneho, dubníka trojprstého, jariabka hôrneho, kuvička vrabčieho, orla kriklavého, orla skalného, sokola sťahovavého, sovy dlhochvostej, hlucháňa hôrneho, tetra holniaka, včelára lesného, výra skalného a žlny sivej.

V čase vymedzovania sústavy CHVÚ na Slovensku predstavoval a aj v súčasnosti CHVÚ Slovenský raj predstavuje jedno z najvýznamnejších území pre hniezdenie sokola sťahovavého na národnej úrovni.

1.6.3. Hodnotenie stavu predmetu ochrany, stanovenie priorít ochrany

Pri zhodnotení stavu predmetu ochrany sa vychádzalo z hodnotenia priaznivého stavu druhov, ktoré sú predmetmi ochrany v jednotlivých CHVÚ na základe dát z monitoringu z rokov 2010-2015. Pre potreby hodnotenia stavu druhu je potrebné zohľadniť nielen stav populácie, ale aj biotopov a ohrození, preto sa pri hodnotení kritériá populácie, biotopov a ohrození uvádzajú v programe starostlivosti v celom rozsahu. Pre zhodnotenie napĺňania programu starostlivosti bude potrebné merať zmeny stavu druhov tými istými kritériami ako bol hodnotený ich stav v roku 2010-2012. Len takéto meranie stavu zabezpečí porovnateľné vyhodnotenie stavu pri neskoršom hodnotení. Z tohto dôvodu je nižšie uvedená pre každý predmet ochrany celá tabuľka hodnotenia priaznivého stavu v kapitole 1.6.3.1., resp. slovné detailnejšie hodnotenie priaznivého stavu.

Stručné, súhrnné, celkové zhodnotenie stavu predmetov ochrany je uvedené v kapitole 1.6.3.2. a stanovenie cieľových stavov druhov je uvedené v kapitole 1.6.3.3. a osobitných záujmov u dotknutých druhov v kapitole 1.6.3.4.

1.6.3.1. Súčasný stav druhu

1.6.3.1.1. Definovanie priaznivého stavu sokola sťahovavého (*Falco peregrinus*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Podobne ako na celom Slovensku, aj v CHVÚ Slovenský raj populácia sokola sťahovavého narástla. V porovnaní so situáciou v r. 2003, kedy bola populácia uvádzaná na úrovni troch párov (Rybanič et al. 2003) je dnes v CHVÚ Slovenský raj zistená populácia na úrovni 6-8 párov. Tieto páry sú dnes skoncentrované do najprísnejšie chránenej časti CHVÚ, resp. do oblastí s ktorými sa v rámci návrhu zonácie počíta ako s najprísnejšie chránenou A zónou národného parku Slovenský raj.

Definovanie stavu druhu sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A dobrý	B priemerný	C nepriaznivý
Populácia	1.1. Veľkosť populácie	V rámci CHVÚ nad 4 párov za obdobie 5 rokov	V rámci CHVÚ 2 – 4 hniezdných párov za obdobie 5 rokov	V rámci CHVÚ pod 2 hniezdných párov za obdobie 5 rokov
	1.2. Populačný trend	Stúpajúci o viac ako 20% v priebehu 5 rokov	Oscilujúci (+-20%) v priebehu 5 rokov	Klesajúci o viac ako 20% v priebehu 5 rokov
	1.3. Areálový trend	Druh prítomný na všetkých lokalitách obsadených v uplynulých 5 rokoch, príp. obsadzuje nové potenciálne vhodné lokality	Druh prítomný na 90% lokalít obsadených v uplynulých 5 rokoch	Druh sa stráca z viac ako 10% lokalít v priebehu 5 rokov
Biotop	2. 1. Hniezdny a potravný biotop	Viac ako 80% párov hniezdi bez zaznamenatej prítomnosti druhov <i>Bubo bubo</i> a <i>Accipiter gentilis</i> v hniezdnom teritóriu druhu	60 – 80% párov hniezdi bez zaznamenatej prítomnosti druhov <i>Bubo bubo</i> a <i>Accipiter gentilis</i> v hniezdnom teritóriu druhu	Menej ako 60% párov hniezdi bez zaznamenatej prítomnosti druhov <i>Bubo bubo</i> a <i>Accipiter gentilis</i> v hniezdnom teritóriu druhu
Ohrozenia	3.1. Priame ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	V horizonte 5 rokov nebolo evidované žiadne priame zabitie človekom, vykrádanie hniezda, vyrušenie človekom v období inkubácie a výchovy mláďat ovplyvňujúce úspešnosť hniezdenia alebo použitie chemických látok na likvidáciu živočíchov	V horizonte 5 rokov bolo evidované priame zabitie človekom, vykrádanie hniezda, vyrušenie človekom v období inkubácie a výchovy mláďat alebo použitie chemických látok na likvidáciu živočíchov ovplyvňujúce menej ako 25% populácie druhu	V horizonte 5 rokov bolo evidované priame zabitie človekom, vykrádanie hniezda, vyrušenie človekom v období inkubácie a výchovy mláďat alebo použitie chemických látok na likvidáciu živočíchov ovplyvňujúce viac ako 25% populácie druhu

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	3	3	9
	areálový trend	3	3	9
B	hniezdny a potravný biotop	3	2	6
O	priame ohrozenia druhu	3	3	9
Dosiahnutá hodnota spolu:				42

Maximálna možná hodnota ($\sum$ váh $\times$ 3):

42

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 100%

A	B	C
100–78 %	77–55 %	54–33 %
X		

Celkové zhodnotenie:

Trend areálu druhu v CHVÚ je jednoznačne stúpajúci, osídlenie začalo na južných veľkých komplexoch skál (Muráň, Tisovec) pokračovalo na sever osídlením najväčšieho komplexu v oblasti Stožiek a v súčasnosti dochádza k osídleniu menších skalných komplexov po celom obvode planiny. Celková hniezdna úspešnosť je pravdepodobne nízka, chýbajú však údaje k objektívnemu hodnoteniu. Všetky dohľadané hniezda sú aj lokalitami s pozorovaným výskytom jastraba veľkého v hniezdnom období. Druhu je potrebné venovať pozornosť zo všetkých hľadísk, najmä odsledovať hniezdnú úspešnosť viacerých párov a v neposlednom rade sa zamerať na opakované sledovanie priamych ohrození človekom v hniezdnom období.

1.6.3.1.2. Definovanie priaznivého stavu orla skalného (*Aquila chrysaetos*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V roku 2003 v čase vytvárania vedeckej sústavy CHVÚ bola veľkosť populácie orla skalného v CHVÚ Slovenský raj zistená na úrovni dvoch párov. Rovnaká veľkosť populácie je zistená aj aktuálnym monitoringom a to na úrovni 1-3 páry. Populačné kritériá sú tak hodnotené stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Všetky hniezdne páry sú pritom lokalizované v najprísnejšie chránených častiach územia, ktoré sú aj súčasťou návrhu zonácie národného parku Slovenský raj s dobrou kvalitou biotopov či hniezdných, tak potravných a rovnako aj so zabezpečením ochrany týchto biotopov, preto je stav kritérií týkajúcich sa biotopov orla skalného v CHVÚ hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Vzhľadom k tomu, že väčšiu váhu ako kritériá týkajúce sa biotopov majú kritériá populačné je celkový priaznivý stav druhu v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.1.3. Definovanie priaznivého stavu tetraho hoľniaka (*Tetrao tetrix*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

Veľkosť populácie tetraho hoľniaka v CHVÚ Slovenský raj sa v r. 2003 pohybovala na úrovni 9 kohútov. V súčasnosti však už monitoringom neboli zistené v území žiadne kohúty a ani sliepky a druh z územia úplne vymizol. Podobne tetrov hoľniak vymizol aj z iných území na Slovensku (Volovské vrchy, Levočské vrchy) a v súčasnosti patrí medzi najviac ohrozené druhy na Slovensku. Stav populačných kritérií druhu v území je hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Rovnakým stupňom je hodnotený aj stav kritérií týkajúci sa biotopov, keďže na viacerých historických a posledne recentne zistených hniezdných lokalitách došlo sukcesne k zhoršeniu kvality biotopov. Celkový priaznivý stav druhu v území je tak

hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Na rozdiel od iných území však v prípade Slovenského raja existuje menšia šanca na návrat tohto druhu, keďže v susednom CHVÚ Nízke Tatry dochádza v súčasnosti k nárastu populácie a dokonca aj k vzniku nových tokanísk. Preto v prípade nárastu populácie v tomto susednom území a vytvorenia vhodných podmienok na hniezdenie aj v Slovenskom raji nie je návrat tetrova hoľniaka ako hniezdiča aj v CHVÚ Slovenský raj vylúčený.

1.6.3.1.4. Definovanie priaznivého stavu hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

Aktuálna veľkosť populácie hlucháňa hôrneho v CHVÚ Slovenský raj dosahuje 6-8 kohútov na tokaniskách. Veľkosť populácie sa zhoduje so stavom pred vyše desiatimi rokmi, kedy v Slovenskom raji bola veľkosť populácie udávaná na úrovni 7 kohútov (Rybanič et al. 2003). Stav populačných kritérií druhu v území je tak hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Horšie je však hodnotený stav hniezdných a potravných biotopov druhu, ktoré sú limitované na tri posledné nespojité ostrovy v CHVÚ Slovenský raj. Preto stav kritérií týkajúcich sa biotopu je hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Vzhľadom k tomu, že stav biotopov je významný pre prežívanie druhu v území, váha potravných a hniezdných biotopov je hodnotená vyššou váhou ako váha populačného trendu. Preto aj celkový priaznivý stav druhu v území napriek stabilnému trendu je hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Toto hodnotenie je umocnené aj hodnotením kritérií týkajúcich sa ohrozenia, keďže aktuálne lokality s výskytom hlucháňa hôrneho sú porasty, ktoré sú nechránené najvyšším stupňom ochrany, časť z nich sú ochranné lesy, a preto v čase obnovy porastov môžu tieto lokality úplne zaniknúť.

1.6.3.1.5. Priaznivý stav druhu výr skalný (*Bubo bubo*) v CHVÚ Slovenský raj

Súčasným monitoringom bola v CHVÚ Slovenský raj zistená veľkosť populácie výra skalného niekoľkonásobne nižšia ako bola zistená v r. 2003 pri vytváraní sústavy CHVÚ na Slovensku. Kým v r. 2003 bola celková veľkosť populácie výra skalného na úrovni 8 párov, dnes je v území známych len jeden až dva hniezdne páry. Tento stav je rovnaký ako zmena v CHVÚ Horná Orava, kde tiež oproti roku 2003 tiež bol zistený výrazne nižší počet párov výra. Preto populačné kritériá výra skalného v území sú hodnotené stupňom C – nepriaznivý stav. Naopak kritériá týkajúce sa biotopov sú hodnotené stupňom A, a preto celkový priaznivý stav druhu v území nie je hodnotený najhorším možným stupňom ale stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.1.6. Definovanie priaznivého stavu bocian čierny (*Ciconia nigra*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V roku 2003 hniezdilo v Slovenskom raji šesť párov bociana čierneho (Rybanič et al. 2003). Aktuálnym monitoringom bolo zistených len 2-3 hniezdných párov. Na základe tohto stavu je tak aktuálne hodnotenie populačných kritérií druhu klasifikované stupňom C – nepriaznivý stav. Rovnako je v dôsledku veterných a iných kalamít a ich spracovania hodnotené aj kritérium hniezdného biotopu. Lepšie je hodnotené kritérium potravného biotopu a to stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Celkový priaznivý stav bociana čierneho je však hodnotený v dôsledku veľkej váhy populačných kritérií stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.1.7. Definovanie priaznivého stavu orla krikľavého (*Aquila pomarina*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

Populácia orla kriľavého v CHVÚ Slovenský raj bola pred viac ako desať rokmi udávaná na úrovni deväť párov (Rybanič et al. 2003). Aktuálnym monitoringom sa zistila veľkosť populácie na úrovni 4-6 párov, preto sú populačné kritériá druhu hodnotené stupňom C. V dôsledku vetrových kalamít a ich následného spracovania došlo aj k zhoršeniu stavu hniezdnych biotopov na rozsiahlych častiach územia, v dôsledku čoho je aj stav hniezdnych biotopov hodnotený stupňom C. Lepšie je hodnotený len aktuálnyc stav potravných biotopov orla kriľavého a to stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Celkový priaznivý stav orla kriľavého v CHVÚ Slovenský raj je v dôsledku vyššie uvedeného klasifikovania jednotlivých kritérií hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.1.8. Definovanie priaznivého stavu sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V čase vymedzovania sústavy CHVÚ bola veľkosť populácie sovy dlhochvostej v CHVÚ uvádzaná na úrovni 12 párov (Rybanič et al. 2003). V dôsledku celoslovenského nárastu populácie tohto druhu však stúpla aj jej početnosť v Slovenskom raji a aktuálne je populácia druhu v území na úrovni 20-40 párov, preto sú populačné kritériá (veľkosť populácie, veľkosť areálu, populačný trend a areálový trend) hodnotené stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Tento nárast populácie nastal aj napriek tomu, že kvalita biotopov sa výraznejšie nezmenila (ak, tak k horšiemu), stav hniezdnych a potravných je hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. V dôsledku väčšej váhy populačných kritérií je celkový priaznivý stav hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav.

1.6.3.1.9. Definovanie priaznivého stavu včelára lesného (*Pernis apivorus*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V roku 2003 bola veľkosť populácie včelára lesného v CHVÚ Slovenský raj hodnotená na úrovni 18 párov. Aktuálnym monitoringom bola zistená veľkosť populácie na úrovni 10-15 párov, teda len mierne nižšia ako v roku 2003. Preto je stav populačných kritérií včelára lesného v území hodnotený stupňom B. Rovnako je hodnotený aj stav hniezdnych a potravných biotopov, a preto celkový priaznivý stav druhu v území je hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.1.10. Definovanie priaznivého stavu žlny sivej (*Picus canus*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V čase vytvárania sústavy CHVÚ na Slovensku bola veľkosť populácie žlny sivej v CHVÚ Slovenský raj odhadnutá na úrovni 40 párov (Rybanič et al. 2003). Aktuálnym monitoringom však bola zistená nižšia početnosť na úrovni 15-25 párov. Populačné kritériá žlny sivej sú tak hodnotené stupňom C, lepšie sú však hodnotené kritériá týkajúce sa hniezdnych a potravných biotopov a to stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Celková váha týchto kritérií týkajúcich sa biotopov je nižšia ako kritérií týkajúcich sa populácie. Preto je celkový priaznivý stav druhu v území hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.1.11. Definovanie priaznivého stavu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

Aktuálne zistená veľkosť populácie tesára čierneho sa pohybuje v rozmedzí 50-70 párov v CHVÚ Slovenský raj. Táto veľkosť populácie je obdobná ako bola zistená v r. 2003 pri vymedzovaní sústavy CHVÚ na Slovensku, kedy sa v Slovenskom raji uvádzala veľkosť populácie na priemernej úrovni 55 párov. Stav kritérií týkajúcich sa populácie (veľkosti populácie, veľkosti areálu, populačného a areálového trendu) je tak hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Tesár čierny je menej citlivý na kvalitu biotopov ako ostatné druhy dŕaťov, ktoré sú predmetom ochrany v území, znesie aj väčšiu fragmentáciu biotopu (v

dôsledku kalamít a ich spracovania), a preto je stav jeho hniezdných biotopov hodnotený rovnako stupňom B – priemerný priaznivý stav a takto je hodnotený aj celkový priaznivý stav tesára čierneho v CHVÚ Slovenský raj, t.j. stupňom B.

1.6.3.1.12. Definovanie priaznivého stavu d'ubníka trojprstého (Picoides tridactylus) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V roku 2003 sa udávala početnosť d'ubníka trojprstého v CHVÚ na úrovni 60 párov (Rybanič et al. 2003). Aktuálnym monitoringom sa zistila veľkosť populácia d'ubníka v Slovenskom raji na podobnej úrovni 40-60 párov, preto sú kritériá týkajúce sa veľkosti populácie, populačného a areálového trendu v území hodnotené stupňom B – priemerný, priaznivý stav. V dôsledku veterných kalamít a ich následného spracovania však kritériá týkajúce sa biotopov sú hodnotené stupňom C – nepriaznivý stav. Ich váha je však nižšia ako váha populačných kritérií, a preto celkové hodnotenie priaznivého stavu d'ubníka trojprstého je na úrovni B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.1.13. Definovanie priaznivého stavu kivička vrabčieho (Glaucidium passerinum) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V čase vymedzovania sústavy CHVÚ v Slovenskej republike bola veľkosť populácie kivička vrabčieho v území stanovená na priemernej úrovni 40 párov. Aktuálnym monitoringom sa zistila veľkosť populácie na úrovni 30-50 párov, teda na rovnakej úrovni. Kritériá týkajúce sa populácie sú preto hodnotené stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Rovnaké hodnotenie je aj u hniezdných a potravných biotopov kivička vrabčieho, a preto je aj celkový priaznivý stav kivička vrabčieho v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.1.14. Definovanie priaznivého stavu jariabka hôrneho (Bonasa bonasia) v Chránenom vtáčom území Slovenský raj

V čase vymedzovania sústavy CHVÚ na Slovensku bola populácia jariabka hôrneho v CHVÚ Slovenský raj odhadnutá na úrovni priemerne 250 párov (Rybanič et al. 2003). Len mierne nižšia (120-180) veľkosť populácie bola zistená na základe aktuálneho monitoringu, a preto sú populačné kritériá hodnotené stupňom B. Horšie je však hodnotené kritérium hniezdných biotopov a to stupňom C v dôsledku viacerých kalamít, ktoré postihli územie v posledných rokoch a následného spracovania týchto kalamít. Kritérium potravných biotopov je však hodnotené pozitívnejšie, opäť na stupni B, a preto je aj celkový priaznivý stav druhu hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2. Stav druhov vtákov a ich biotopov na ochranu ktorých sa vyhlasuje CHVÚ

Hodnotenie stavu vtákov vychádza predovšetkým z monitoringu vtáctva a stavu ich populácie v CHVÚ v rokoch 2010-2015 ak nie je uvedené inak.

1.6.3.2.1. Sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*)

Populačné kritériá a aj kritériá týkajúce sa biotopu sú hodnotené v CHVÚ Slovenský raj stupňom A – dobrý, priaznivý stav, preto je aj celkový priaznivý stav hodnotený stupňom A.

1.6.3.2.2. Orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

Populačné kritériá sú u orla skalného v Slovenskom raji hodnotené stupňom B – priemerný, priaznivý stav, avšak kritériá biotopu sú hodnotené stupňom A. Vzhľadom ku väčšej váhe kritérií týkajúcich sa populačných charakteristík je tak celkový priaznivý stav druhu hodnotený v CHVÚ stupňom B.

1.6.3.2.3. Tetrov holňiak (*Tetrao tetrix*)

Tetrov holňiak je predmetom ochrany, ktorého súčasný stav v území je najhorší, keďže z územia úplne vymizol a navyše aj jeho hniezdne biotopy boli značne pozmenené. Preto aj populačné kritériá, aj kritériá týkajúce sa biotopu druhu v území sú hodnotené stupňom C a rovnako stupňom C – nepriaznivý stav je hodnotený aj celkový priaznivý stav druhu v území.

1.6.3.2.4. Hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

V prípade hlucháňa hôrneho je v súčasnosti stav kritérií týkajúci sa biotopov hodnotený horšie ako stav jeho populácie. Stav populácie je totiž hodnotený ešte stupňom B ako priemerný, priaznivý stav, no v prípade biotopov sú vhodné biotopy len malými fragmentami v území, pričom ešte horší je stav potravných biotopov, oba kritériá týkajúce sa biotopov sú však hodnotené stupňom C – nepriaznivý stav. Vzhľadom ku veľkej váhe kritérií týkajúcich sa biotopov a rovnako nepriaznivému hodnoteniu ohrození je celkový priaznivý stav druhu v území hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.2.5. Výr skalný (*Bubo bubo*)

Hodnotenie stavu výra skalného má v hodnotených kritériách veľký rozptyl hodnotenia. Populačné kritériá sú v dôsledku aktuálne nízkej zistenej populácie hodnotené stupňom C. Na druhej strane kritériá týkajúce sa populácie sú hodnotené stupňom A – dobrý, priaznivý stav, kým kritériá týkajúce sa ohrození stupňom B. Preto aj celkový priaznivý stav druhu napriek nízkej početnosti je hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.6. Bocian čierny (*Ciconia nigra*)

V prípade bociana čierneho sú ako populačné kritériá, tak aj kritériá týkajúce sa kvality hniezdných biotopov hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Lepšie je hodnotené kritérium potravných biotopov a to stupňom B – priemerný priaznivý stav. Keďže váha posledne menovaného kritéria na hodnotení celkového priaznivého stavu je nízka, preto je celkový priaznivý stav hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.2.7. Orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

V prípade orla krikľavého sú ako populačné kritériá, tak aj kritériá týkajúce sa kvality hniezdných biotopov hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Lepšie je hodnotené kritérium potravných biotopov a to stupňom B – priemerný priaznivý stav. Napriek posledne menovanému kritériu, ktorého váha na celkovom hodnotení je nízka, je však celkový priaznivý stav orla krikľavého v CHVÚ hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.2.8. Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Hodnotenie populačných kritérií u sovy dlhochvostej je dnes klasifikované stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Hodnotenie kritérií týkajúce sa biotopov je síce mierne horšie a to na

stupni B, avšak v dôsledku ich nižšej váhy je celkový priaznivý stav sovy dlhochvostej v území hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav.

1.6.3.2.9. Včelár lesný (*Pernis apivorus*)

V súčasnosti sú kritériá týkajúce sa populácie a aj hniezdných a potravných biotopov včelára lesného hodnotené stupňom B, a preto je aj celkový priaznivý stav druhu v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.10. Žlna sivá (*Picus canus*)

Kritériá týkajúce sa biotopov sú síce u žlny sivej aktuálne hodnotené stupňom B ako priemerný, priaznivý stav, avšak populačné kritériá sú hodnotené stupňom C – nepriaznivý stav. V dôsledku väčšej váhy populačných kritérií je tak aj celkový priaznivý stav žlny sivej hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav.

1.6.3.2.11. Tesár čierny (*Dryocopus martius*)

V súčasnosti sú kritériá týkajúce sa populácie a aj hniezdných a potravných biotopov tesára čierneho klasifikované stupňom B, a preto je aj celkový priaznivý stav tesára v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.12. Ďubník trojprstý (*Picooides tridactylus*)

Populačné kritériá ďubníka trojprstého sú dnes hodnotené stupňom ako priemerný priaznivý stav, avšak kritériá týkajúce sa potravného a hniezdného biotopu sú hodnotené o stupeň horšie. V dôsledku ich nižšej váhy je však celkový priaznivý stav ďubníka hodnotený stále na stupni B ako priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.13. Kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

Kritériá týkajúce sa populácie a aj hniezdných a potravných biotopov kuvička vrabčieho sú aktuálne vyhodnotené na stupni B, a preto je aj celkový priaznivý stav kuvička vrabčieho v území hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.14. Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Kritériá týkajúce sa populácie jariabka sú aktuálne vyhodnotené na stupni B, horšie je však hodnotené kritérium hniezdných biotopov a to stupňom C. Kritérium potravných biotopov je však hodnotené pozitívnejšie, opäť na stupni B, a preto je aj celkový priaznivý stav druhu hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.3. Cieľový stav druhu

Cieľový stav druhu bol určený u jednotlivých druhov na základe významu druhu pre zachovanie populácie druhu na Slovensku, resp. v sústave CHVÚ, podľa dosiahnuteľnosti cieľu ako aj výnimočnosti daného druhu ako zástupcu danej taxonomickej skupiny.

1.6.3.3.1. Cieľový stav druhu sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*)

Vzhľadom k tomu, že populácia sokola sťahovavého patrí v Slovenskom raji medzi najvýznamnejšie na Slovensku je cieľom udržať jej aktuálny stav v CHVÚ na úrovni A – dobrý, priaznivý stav.

1.6.3.3.2. Cieľový stav druhu orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

Cieľom opatrení pre ochranu populácie orla skalného je udržať jeho populáciu v území minimálne na úrovni B – priemerný, priaznivý stav. Hniezdiská sú dnes lokalizované do území s vyšším stupňom ochrany a ťažšie prístupných miest, preto udržanie tohto stavu

bude vyžadovať predovšetkým ochranu biotopu v súčasnom stave a minimalizáciu potenciálneho vyrušovania.

1.6.3.3.3. Cieľový stav druhu tetrov holniak (*Tetrao tetrix*)

Cieľom opatrení na ochranu tetrova holniaka v území je zlepšenie stavu jeho biotopov minimálne v stupňa B priaznivého stavu a vytvorenie tak podmienok pre návrat tetrova holniaka v území. Návrat druhu v území je závislý predovšetkým od vývoja populácie v susednom CHVÚ Nízke Tatry, kde je však v súčasnosti populácia rastúca a to dáva predpoklad aj pre nárast populácie v Slovenskom raji v prípade zachovania biotopov.

1.6.3.3.4. Cieľový stav druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

V súčasnosti je celkový priaznivý stav hlucháňa hôrneho v území hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Vzhľadom ku ohrozenosti tohto druhu na Slovensku a potrebe ochrany všetkých fragmentov jeho rozšírenia je potrebné tento stav zlepšiť minimálne na úroveň B – priemerný, priaznivý stav prostredníctvom ochrany biotopov.

1.6.3.3.5. Cieľový stav druhu výr skalný (*Bubo bubo*)

Aktuálny priaznivý stav výra skalného v území je hodnotený stupňom B a cieľom opatrení v území je tento stav minimálne udržať.

1.6.3.3.6. Cieľový stav druhu bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Aktuálny priaznivý stav bociana čierneho je hodnotený v Slovenskom raji stupňom C – nepriaznivý stav. Cieľom opatrení je tento stav zlepšiť prostredníctvom ochrany biotopu, resp. hniezdísk druhu, aby sa stav zlepšil minimálne na úroveň B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.3.7. Cieľový stav druhu orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

Aktuálny priaznivý stav orla krikľavého je hodnotený v Slovenskom raji stupňom C – nepriaznivý stav. Cieľom opatrení je tento stav zlepšiť prostredníctvom ochrany hniezdísk a potravných biotopov druhu, aby sa stav zlepšil minimálne na úroveň B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.3.8. Cieľový stav druhu sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

Celkový priaznivý stav sovy dlhochvostej v CHVÚ je dnes hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav a cieľom opatrení v programe starostlivosti o CHVÚ Slovenský raj je tento stav zachovať.

1.6.3.3.9. Cieľový stav druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Priaznivý stav včelára lesného v CHVÚ Slovenský raj je dnes klasifikovaný stupňom B – priemerný, priaznivý stav, cieľovým stavom je tento stav na aktuálnej úrovni minimálne zachovať.

1.6.3.3.10. Cieľový stav druhu žlna sivá (*Picus canus*)

V súčasnosti je celkový priaznivý stav v CHVÚ Slovenský raj u žlny sivej hodnotený stupňom C – nepriaznivý stav. Vzhľadom ku významu, ktorý má Slovenská republika pre ochranu tohto druhu v Európskej únii a vzhľadom k nepriaznivému stavu v území je cieľom opatrení

v území tento stav zlepšiť minimálne na úroveň B – priemerný, priaznivý stav a to prostredníctvom ochrany hniezdísk a biotopov na nich.

1.6.3.3.11. Cieľový stav druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Priaznivý stav tesára čierneho v CHVÚ Slovenský raj je dnes klasifikovaný stupňom B – priemerný, priaznivý stav, cieľovým stavom je tento stav na aktuálnej úrovni zachovať a zlepšiť, keďže sa jedná o druh, ktorého existencia v území je kľúčová aj pre ochranu ďalších dutinových hniezdičov akým je napríklad kvičok vrabčí.

1.6.3.3.12. Cieľový stav druhu d'ubník trojprstý (*Picooides tridactylus*)

Priaznivý stav d'ubníka trojprstého v CHVÚ Slovenský raj je dnes klasifikovaný stupňom B – priemerný, priaznivý stav, cieľovým stavom je tento stav zachovať minimálne na aktuálnej úrovni.

1.6.3.3.13. Cieľový stav druhu kvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

Priaznivý stav kvička vrabčieho v CHVÚ Slovenský raj je dnes klasifikovaný stupňom B – priemerný, priaznivý stav, cieľom opatrení v CHVÚ je tento stav minimálne zachovať.

1.6.3.3.14. Cieľový stav druhu jariabok hôrny (*Bonasia bonasia*)

Priaznivý stav jariabka hôrneho v CHVÚ Slovenský raj je dnes klasifikovaný stupňom B – priemerný, priaznivý stav, cieľom opatrení v CHVÚ je tento stav minimálne zachovať, keďže sa jedná o jediného zástupcu lesných kúr, ktorého stav v území nie je hodnotený ako nepriaznivý.

1.6.3.4. Osobitné záujmy

1.6.3.4.1. Osobitné záujmy u druhu sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*)

V prípade sokola sťahovavého ako symbolu ohrozenosti a elegancie, verejnosť všeobecne akceptuje potrebu ochrany tohto druhu. Ochrana sokola sťahovavého tak nie je potrebná len ako predmetu ochrany CHVÚ, ale aj ako kultúrneho dedičstva. Nepriamo však ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo jeho hniezd. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk sokola sťahovavého vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Všetky hniezdiská sokola sťahovavého v CHVÚ Slovenský raj sa však už dnes nachádzajú v územiach s vyšším stupňom ochrany prírody, preto uplatnenie týchto opatrení v týchto územiach nebude relevantné. Taktiež pri ochrane môže dochádzať k miernemu konfliktu s komunitou horolezcov, čo však je riešiteľné cez komunikáciu a usmerňovaním systémom výnimiek do určených lokalít.

1.6.3.4.2. Osobitné záujmy u druhu orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

V prípade orla skalného ako symbolu ohrozenosti a symbolu slovenských hôr verejnosť všeobecne akceptuje potrebu ochrany tohto druhu. Ochrana orla skalného tak nie je potrebná len ako predmetu ochrany CHVÚ, ale aj ako kultúrneho dedičstva. Nepriamo však ochrana orla skalného môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo jeho hniezd. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk orla skalného vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Všetky hniezda sa však už dnes v CHVÚ Slovenský raj nachádzajú v území s vyšším stupňom ochrany, a preto v ich prípade takéto opatrenia odpadajú.

1.6.3.4.3. Osobitné záujmy u druhu tetrov hoľniak (*Tetro tetricus*)

Ochrana tetrova hoľniaka sa stretáva so záujmami poľovného využívania tohto druhu, keďže je v poľovníckej legislatíve zaradený ako zver. V dôsledku nízkej početnosti a takmer všeobecného úbytku tohto druhu na Slovensku však v súčasnosti vyhláška, ktorou sa vykonáva Zákon o poľovníctve 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov nestanovuje dobu lovu pre hoľniaka a ponecháva tento druh celoročne chránený. V súčasnosti tak ciele ochrany nie sú v rozpore s rámcom poľovníckej legislatívy, naopak v prípade záujmov poľovníckeho hospodárenia a aj ochrany prírody je zvýšiť súčasnú nízku kritickú úroveň stavov tetrova hoľniaka na národnej úrovni.

Vzhľadom k tomu, že tetrov hoľniak sa vyskytuje predovšetkým na lesohospodársky neatraktívnych pozemkoch, nie je tu taký významný konflikt s hospodárskym využitím územia ako v prípade hlucháňa hôrneho. Väčším problémom môže byť záujem na rozvoji väčších stredísk cestovného ruchu na miestach jeho výskytu, obzvlášť na zimoviskách, kde rozvoj lyžiarskych stredísk môže byť v priamom rozpore so záujmami ochrany tetrova hoľniaka. Ak sú takéto projekty umiestnené na lokalitách, kde je výskyt druhu zaznamenaný aspoň sporadicky v prípade Slovenského raja (resp. jedná sa o recentne opustené hniezdiská, kde existuje pravdepodobnosť návratu populácie), vždy je potrebné pri posudzovaní dopadov pred povolením riadne zvážiť dopady na tetrova hoľniaka.

1.6.3.4.4. Osobitné záujmy u druhu hlucháň hôrny (*Tetro urogallus*)

Ochrana hlucháňa hôrneho sa stretáva so záujmami poľovného využívania tohto druhu, keďže je v poľovníckej legislatíve zaradený ako zver. V dôsledku nízkej početnosti a takmer všeobecného úbytku tohto druhu na Slovensku však v súčasnosti vyhláška, ktorou sa vykonáva Zákon o poľovníctve 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov nestanovuje dobu lovu pre hlucháňa a ponecháva tento druh celoročne chránený. V súčasnosti tak ciele ochrany nie sú v rozpore s rámcom poľovníckej legislatívy, naopak v prípade záujmov poľovníckeho hospodárenia a aj ochrany prírody je zvýšiť súčasnú nízku kritickú úroveň stavov hlucháňa hôrneho. Toto však vo viacerých územiach zakladá konflikt s lesným hospodárstvom, vzhľadom k tomu, že zastavenie úbytku tohto druhu a zvrátenie poklesu na národnej úrovni znamená veľké požiadavky na nastavenie opatrení v lesnom hospodárení (ponechanie starších porastov, úprava hospodárenia na niektorých väčších plochách lesných porastov). V prípade Slovenského raja ide o tri menšie územia, kde je opodstatnená ochrana biotopov hlucháňa hôrneho, ktoré dosahujú rozlohu vyše 500 ha, nie sú navrhnuté do vyššieho ako tretieho stupňa ochrany a predstavujú tak dotknutie sa existujúcich osobitných záujmov lesného hospodárenia nad rámec dnešných obmedzení ochrany prírody. Zachovanie väčších, starších lesných porastov v dobrom stave však na druhej strane môže zvýšiť estetickú hodnotu územia a jeho atraktivitu pre turistov a pre rozvoj mäkkých foriem

cestovného ruchu. Naopak rozvoj väčších stredísk cestovného ruchu, napríklad lyžiarskych, môže byť v rozpore so záujmami ochrany hlucháňa hôrneho.

1.6.3.4.5. Osobitné záujmy u druhu výr skalný (*Bubo bubo*)

Ochrana výra skalného a jeho hniezdísk v Slovenskom raji sa týka len ťažšie prístupných, ekonomicky nezaujímavých miest, preto sa tu ani neočakáva vznik konfliktov a ochrana tohto druhu sa nedotýka iných záujmov verejnosti.

1.6.3.4.6. Osobitné záujmy u druhu bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Podobne ako v prípade orla skalného je ochrana bociana čierneho širokou verejnosťou vnímaná ako potrebná, keďže sa jedná o vzácny druh. V prípade jeho ochrany tak nie sú dotknuté iné priame osobitné záujmy na ochrane a využívaní tohto druhu, ktoré by boli v rozpore s cieľmi jeho ochrany. Nepriamo však ochrana bociana čierneho môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd bociana čierneho. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk bociana čierneho vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Celkovo sa však v prípade týchto hniezdísk, ktoré by mohli zasiahnuť trebárs do obnovy porasty jedná o malé rozlohy územia (vzhľadom k nízkej početnosti druhu), nedotýkajú sa tak významnejšie osobitných záujmov v území.

Vzhľadom k tomu, že sa jedná o vzácny druh je bocian čierny atraktívnym ako cieľ pre fotografy, čím vzniká potenciálny konflikt medzi fotografmi a ochranou prírody v blízkosti hniezdísk tohto druhu.

1.6.3.4.7. Osobitné záujmy u druhu orol krikľavý (*Aquila pomarina*)

V prípade orla krikľavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana orla krikľavého môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd orla krikľavého. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk orla krikľavého vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné, aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Celkovo sa však v prípade týchto hniezdísk, ktoré by mohli zasiahnuť trebárs do obnovy porasty jedná o malé rozlohy územia (vzhľadom k nízkej početnosti druhu), nedotýkajú sa tak významnejšie osobitných záujmov v území.

Nakoľko sa však v prípade orla krikľavého jedná o druh orla, presadzovanie ochranných zón v okolí hniezdísk nepredpokladá vznik väčšieho konfliktu vo verejnosti, keďže prevažuje vnímanie potreby ochrany vzácných druhov dravcov a to napriek tomu, že často sú tieto dravce menej vzácne ako niektoré iné druhy vtáctva, ktoré potrebujú na prežitie realizáciu rovnakých opatrení.

1.6.3.4.8. Osobitné záujmy u druhu sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

V prípade sovy dlhochvostej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo môže vzniknúť na jej hniezdiskách konflikt v prípade ochrany hniezdísk, jedná sa však o menej náročný druh (vzhľadom k jej šíreniu a nárastu populácie), kde vytvorením náhradných hniezdných podmienok (v búdkach) je možné dostatočne zabezpečiť jej ochranu.

1.6.3.4.9. Osobitné záujmy u druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

V prípade včelára lesného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Rovnako neboli zatiaľ na zaregistrované konflikty ohľadne včelárstva a ochrany tohto druhu. Výnimočne v odôvodnených prípadoch však v môže prípade ochrana včelára lesného vzniknúť požiadavka na vytvorenie zón ochrany okolo hniezda. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdného obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Tento konflikt však nedosahuje potenciálnu mieru obmedzení ako pri orlovi krikl'avom alebo bocianovi čiernom, keďže sa v prípade včelára očakáva len minimálny počet žiadostí na vytvorenie ochranných zón (aj z dôvodu ťažkej dohľadateľnosti hniezdísk tohto druhu).

1.6.3.4.10. Osobitné záujmy u druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu d'atľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane žlny sivej môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že významnejšie porasty pre hniezdenie druhu, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území, resp. v rámci pripravovanej zonácie národného parku Slovenský raj sú zahrnuté do tejto ochrany, preto tento konflikt nie v území v prípade ochrany žlny sivej hodnotený ako významný.

1.6.3.4.11. Osobitné záujmy u druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu datľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane tesára môžu v CHVÚ Slovenský raj vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Ochrana týchto hniezdných stromov s tesármi dutinami je dôležitá aj pre ochranu ostatných predmetov ochrany (napríklad kivička).

1.6.3.4.12. Osobitné záujmy u druhu d'ubník trojprstý (*Picooides tridactylus*)

V prípade dubníka trojprstého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana dubníka trojprstého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na

ponechanie hniezdných stromov, kedy sa jedná o menší konflikt, alebo o ponechanie vhodných porastov, kedy sa v prípade výskytu škodlivých činiteľov v týchto porastoch môže jednať o výraznejší konflikt, ktorý vyžaduje aj využitie nástrojov finančných náhrad pre dotknutých vlastníkov a správcov lesných porastov. V prípade Slovenského raja však významnejšie porasty pre hniezdenie tohto druhu sú zahrnuté do zóny A (EFP1 v programe starostlivosti o CHVÚ Slovenský raj) v rámci pripravovanej zonácie národného parku resp. EFP2 pre ochranu hlucháňa, preto nad rámec týchto obmedzení v týchto územiach sa nepredpokladá výraznejšie dotknutie osobitných záujmov v území (s výnimkou ochrany hniezdných stromov).

1.6.3.4.13. Osobitné záujmy u druhu kivička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*)

V prípade kivička vrabčieho ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana kivička vrabčieho môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. V prípade kalamitných ťažieb na väčšom rozsahu porastov môže byť konflikt výraznejší, keďže tomuto druhu nepostačuje na prežitie v takomto prípade len ponechanie niekoľkých zdravých stromov na dožitie.

1.6.3.4.14. Osobitné záujmy u druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Jariabok hôrny je v súčasnosti klasifikovaný ako poľovná zver s určenou dobou lovu. Táto doba lovu a minimálny záujem na love tohto druhu však spôsobuje, že súčasné nastavenie poľovníckej legislatívy a ochrany prírody na druhej strane v prípade tohto druhu nie sú v rozpore s cieľmi ochrany stanovenými pre CHVÚ Slovenský raj.

1.6.4. Hodnotenie ďalších osobitných záujmov ochrany prírody a krajiny v území

CHVÚ leží v území, ktoré je vyhlásené za Národný park Slovenský raj, v ktorom platí tretí stupeň ochrany v zmysle zákona NR SR č. 543/2002 Z. z., a Ochranné pásmo Národného parku Slovenský raj, v ktorom platí druhý stupeň ochrany.

Takmer celé územie CHVÚ sa prekrýva s plošne rozsiahlym územím európskeho významu SKUEV0112 Slovenský raj. V severnej časti územia je prekryv s ďalšími územiami európskeho významu:

SKUEV0784 Mašianske sysľovisko,
SKUEV0782 Vydrnícka slatina,
SKUEV0290 Horný tok Hornádu.

V rámci územia CHVÚ sú vyhlásené maloplošné chránené územia národnej siete:

Národná prírodná rezervácia Prielom Hornádu s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Kysel s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Suchá Belá s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Piecky s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Sokol s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Tri kopce s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Holý kameň s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Vernárska tiesňava s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Zejmarská roklina s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Hnilecká jelšina s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Stratená so štvrtým a piatym stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Malé Zajfy so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Ostrá skala so štvrtým a piatym stupňom ochrany,

Prírodná rezervácia Barbolica so štvrtým stupňom ochrany,
 Prírodná rezervácia Čingovské hradisko so štvrtým a piatym stupňom ochrany,
 Prírodná rezervácia Kocúrová s piatym stupňom ochrany,
 Prírodná rezervácia Mokrá s piatym stupňom ochrany,
 Prírodná pamiatka Hranovnicke pleso so štvrtým stupňom ochrany,
 Národná prírodná pamiatka Medvedia jaskyňa a jej ochranné pásmo,
 Národná prírodná pamiatka Dobšinská ľadová jaskyňa.

V rámci územného systému ekologickej stability je v území CHVU vyčlenené biocentrum provincionálneho významu Slovenský raj. Ako hydricko-terestrické biokoridory sú vyčlenené rieky Hornád a Hnilec.

1.7. Výsledky kompletného zisťovania stavu lesa

Lesný pôdny fond je obhospodarovaný podľa Programov Starostlivosti o Lesy (PSL).

V nasledujúcej tabuľke je prehľad platných PSL (LHP).

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
URBÁRSKE ZDRUŽENIE OBCE SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK	2006 - 2015	203,97
ZDRUŽENIE BÝV.URBARIÁL. A OBYVATEĽOV OBCE VYDRNÍK	2006 - 2015	11,26
ZDRUŽ.BÝV.URB.,ICH DEDIČOV A OBYV.OBCE	2006 - 2015	323,87
URBÁRSKA A PASIENKOVÁ SPOLOČNOSŤ VERNÁR	2006 - 2015	333,33
URBÁRSKE SPOLOČENSTVO VIKARTOVCE	2006 - 2015	0,47
LESY SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA SPIŠSKÉ BYSTRÉ	2006 - 2015	20,44
LESY SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA HRANOVNICA	2006 - 2015	2785,68
OSTATNÉ LESY HRANOVNICA	2006 - 2015	1,56
LESY MESTA SPIŠSKÁ NOVÁ VES	2006 - 2015	96,36
VERNÁR-ŠTÁTNE LESY	2006 - 2015	980,65
VERNÁR-NEŠTÁTNE NEODOVZDANÉ LESY	2006 - 2015	15,84
URBARIÁT,PS SPIŠSKÉ BYSTRÉ	2006 - 2015	128,32
ZDRUŽENIE SÚKROMNÝCH VLASTNÍKOV SPIŠSKÉ BYSTRÉ	2006 - 2015	26,81
AKRON HRABUŠICE	2007 – 2016	84,19
POZEMKOVÉ SPOLOČENSTVO HRANOVNICA	2007 – 2016	155,90
LESY SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA BISKUPSKÁ POĽANA	2007 – 2016	638,78
URBARIÁT HRABUŠICE	2007 – 2016	904,26
HRABUŠICE ŠTÁTNE	2007 – 2016	3448,54
ĽADOVÁ NEŠTÁTNE	2007 – 2016	205,14
ĽADOVÁ ŠTÁTNE	2007 – 2016	3178,83
SMIŽANY ŠTÁTNE	2007 – 2016	3261,25
ZDRUŽENIE VLASTNÍKOV LESA PS SMIŽANY	2007 – 2016	369,51
PZL ROD. BITTŠANSKEJ A PORÁZIKOVEJ	2007 – 2016	157,07
PS URBARIÁT LETANOVCE	2007 – 2016	245,87
ZVYŠOK LHC SMIŽANY	2007 – 2016	288,98

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
ZVYŠOK LHC HRABUŠICE	2007 – 2016	313,40
TELGÁRT	2014 – 2023	480,38
MESTSKÉ LESY DOBŠINÁ	2015 - 2024	2154,39
Spolu		20815,04

Rozdiel oproti výmere LPF v súčasnom KN je spôsobený stavom C-KN v čase vyhotovenia PSL (LHP).

Porastová plocha zaberá 97,5 % LPF, 2,5 % lesného pôdneho fondu sú plochy bez lesných porastov.

Zastúpenia kategórií lesa sú v nasledovnej tabuľke

Kategória lesa	Písmeno kategórie	ha	%
H		10315,76	50,77
O	a	1973,17	9,71
	b	151,96	0,75
	d	7016,28	34,53
	spolu	9141,42	44,99
U	c	5,84	0,03
	e	203,21	1,00
	f	652,84	3,21
	spolu	861,89	4,24
Spolu		20319,07	100

Zastúpenie drevín v porastoch CHVU je v nasledujúcej tabuľke.

Drevina	SM	BK	BO	JD	SC	JH	BR	JS, JB, JX, OS, LM, DZ, JL, BH	BC, DG, JM, MK, VB, KS, AG, HB, BX, TR
%	47,3	26,4	8,3	7,4	6,1	2,8	0,5	0,1 – 0,5	< 0,1

Veková štruktúra je v nasledujúcej tabuľke.

Vek v rokoch	0	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-190
Zastúpenie v %	0,4	17,5	11,1	11,1	17,5	13,1	11,6	9,5	7,7

Porastová mapa je súčasťou príloh.

2. Socioekonomické pomery (využívanie územia a jeho okolia), pozitívne a negatívne faktory

2.1. Historický kontext

Vývoj ochrany prírody

Územie Slovenského raja je legislatívne chránené od r. 1964, kedy bolo rozhodnutím Komisie Slovenskej národnej rady pre školstvo a kultúru č. 30 zo dňa 21. augusta 1964 v znení úpravy č. 48441/1964-osv. (reg. v čiastke 81/1964 Zb.) vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť s výmerou 14 186 ha vlastného územia a 22 251 ha ochranného pásma. Súčasne s vyhlásením chránenej krajinskej oblasti bolo vyhlásených 6 chránených prírodných výtvorov s prísnou ochranou (Veľký a Malý Sokol, Veľký a Malý Kyseľ, Prielom Hornádu, Dolina Stratená – Ladová jaskyňa, Suchá Belá, Biela dolina – Piecky) s celkovou výmerou 2 755,62 ha.

V r. 1988 došlo nariadením vlády Slovenskej socialistickej republiky č. 23 z 18. januára 1988 k prekategORIZOVANIU chránenej krajinskej oblasti na národný park. Pritom sa čiastočne menili hranice národného parku aj hranice ochranného pásma. Do národného parku bolo zahrnuté ochranné významné územie v západnej a južnej časti pri styku s Národným parkom Nízke Tatry. Výmera národného parku dosiahla 19 763 ha. Výmera ochranného pásma sa znížila na 13 011 ha.

Samotné chránené vtáčie územie Slovenský raj bolo vyhlásené v území až začiatkom roku 2011.

Vývoj poľnohospodárstva

V Slovenskom raji vždy dominovalo lúčne hospodárstvo a pasienkárstvo, orné pôdy sa nachádzali len pri obciach alebo inej zástavbe. Lúky a pasienky vznikali najmä v širších častiach údolí, pozdĺž vodných tokov (Hnilec, Veľká Biela Voda) alebo vo vrcholových častiach horských planín. Práve roztrúsené, maloplošné (do 2 ha) enklávy na planinách, striedajúce sa s lesmi, sú pre Slovenský raj typické. Takáto krajinná štruktúra v minulosti vyhovovala výskytu dravcov hniezdiacich v území ale aj výskytu tetrahovoľníka a hlucháňa hôrneho.

Z tradičných foriem hospodárenia v Slovenskom raji v minulosti v plošne väčších komplexoch v okrajových častiach prevládalo kosenie. Trvalé trávne porasty sa využívali ako jednokosné lúky, časť z nich sa po kosbe v auguste a septembri ešte prepásala hovädzím

dobytkom. Lúky predstavovali mozaiku rôzne veľkých políčok užívaných súkromne hospodáriacimi roľníkmi.

Stavy hospodárskych zvierat boli v porovnaní s dneškom vyššie, z čoho vyplývala vysoká potreba sena pre zimný chov. Dodržiaval sa prepracovaný systém starostlivosti o lúky – pravidelné hnojenie maštálnym hnojom a pravidelne kosenie.

Plochy v centrálnej časti na planinách a menšia časť poľnohospodárskych pozemkov v okrajových častiach sa využívali na pastvu hovädzieho dobytku. Lokality takýchto pasienkov boli najmä západne od obce Vernár (vlastne už v Nízkych Tatrách) v oblasti Prednej hole, priestory v údolí Hnilca východne od Ostrej skaly a oblasť Geráv. Podľa obecnej kroniky v katastri Stratenej v 19. storočí prevládal chov oviec. V druhej polovici 20. storočia sa na planinách rozšírila pastva koní.

Zlomom vo využívaní lúk a pasienkov v Slovenskom raji sa stal začiatok 70-tych rokov. Uskutočnila sa socializácia súkromného sektora, pozemky prešli do užívania veľkých poľnohospodárskych podnikov, často vzdialených viac ako 20 km. Rapídne sa menil spôsob obhospodarovania. Kosenie stále viac ustupovalo na úkor rozširovania chovu oviec, hovädzieho dobytku a koní. Hospodárenie v blízkosti sídiel poľnohospodárskych podnikov sa intenzifikovalo (používanie umelých hnojív, pozemkové úpravy a rekultivácie, prisievanie druhov zvyšujúcich produkciu). Najvzdialenejšie lokality boli postupne opúšťané a prestávali sa poľnohospodársky využívať. V r. 1980 bolo konštatované, že sa neobhospodaruje vyše 50 % plôch vtedajšej chránenej krajinnej oblasti. V dôsledku toho došlo do dnešného dňa v porovnaní so stavom v polovici dvadsiateho storočia ku sukcesnému zarastaniu mnohých lúk a pasienkov, ktoré boli významné ako loviská dravcov a hniezdne lokality pre tetra holniaka a hlucháňa hôrneho (okraje holí).

Vývoj lesníctva

Celé územie Slovenského raja bolo v minulosti a je aj v súčasnosti využívané predovšetkým lesníckou činnosťou, pretože lesy tvoria takmer 80 % pôdneho fondu chráneného vtáčieho územia.

V 18. a 19. storočí patrili lesy šľachte, kde bolo lesnícke obhospodarovanie vrátane hospodárskej úpravy lesov na vysokej úrovni (obzvlášť na panstve Coburgovcov).

V r. 1928 prevzal majetky kniežata Coburga a neskôr aj ostatnej šľachty podľa ustanovení zákona o pozemkovej reforme do správy štát. Niektoré časti tohto majetku sa v rámci pozemkovej reformy prideliili zámenou okolitým obciam a tiež Spišskému biskupstvu. Po r. 1948 boli postupne lesy urbárske, súkromné a mestské lesy dané do užívania štátu.

Lesy v Slovenskom raji obhospodaroval lesný závod v Hrabušiciach v rámci lesného celku Hrabušice. V r. 1977 bol lesný hospodársky celok („LHC“) Hrabušice rozdelený na 3 LHC: Smižany, Hrabušice a Ľadová. Tieto celky organizačne podliehali pod Podnikové riaditeľstvo Východoslovenských štátnych lesov Košice, Lesný závod Poprad. Po r. 1989 až dodnes prebiehajú reštitúcie neštátnych pozemkov.

Po vyhlásení Chránenej krajinnej oblasti Slovenský raj v r. 1964 nastalo obmedzenie v hospodárskej činnosti. Hospodárska činnosť bola vylúčená zo všetkých maloplošných

chránených území a ťažba dreva bola obmedzená aj v lesoch ochranných. Čiastočné výnimky boli udeľované v prípade vetrových kalamít. Hospodárska činnosť bola usmerňovaná v hospodárskych lesoch v rámci LHP.

2.2. Stručný opis aktuálneho stavu

Polnohospodárstvo

Na území CHVÚ Slovenský raj sa na ploche 2104,74 ha nachádzajú trvalé trávnaté porasty, ktoré sú využívané hlavne na kosenie a pasenie. Orná pôda je využívaná na výmere 1318,47 ha. Pôda, na ktorej obhospodarovanie nie je bližšie špecifikované a zatiaľ nie je poľnohospodársky využívaná, sa nachádza na výmere 19,88 ha.

Lesné hospodárstvo

Takmer 45 % zastúpenie ochranných lesov v CHVÚ má výrazný vplyv na hospodárenie v lesoch. Roloženie vekových tried je relatívne rovnomerné. Drevinová skladba druhovo zodpoveda stanovištným podmienkam, zastúpenie SM je však vyššie oproti optimálnemu stavu zastúpených vegetačných stupňov.

Rekreácia a šport

Slovenský raj je významnou turistickou oblasťou, čo vyplýva z vysokej koncentrácie turisticky atraktívnych prírodných zaujímavostí, sú to predovšetkým roklina a tiesňavy na vodných tokoch, prielom Hornádu, Dobšinská ľadová jaskyňa, turistické trasy na krasovej planine, skalné útvary a vyhliadky (Tomašovský výhľad), rekreácia pri vode na Palcmanskej Maši, ruiny kláštora na Kláštorsku. Splav Hornádu je možný v prielome len na základe povolenia Správy Národného parku Slovenský raj. Územím vedie sieť značených turistických trás a cyklotrás a významná turistická kultúrno-poznávacia trasa Gotická cesta. Hlavnými nástupnými centrami do územia sú v severnej časti Podlesok, Čingov, Letanovský mlyn, Kláštorsko, na východe Novoveská Huta a Hnilčík a v južnej časti Dedinky, Mlynky a Dobšinská ľadová jaskyňa. Tu je sústredená vyššia vybavenosť cestovného ruchu (ubytovacie zariadenia, kempingy, služby). Pre zimné športy slúžia menšie lyžiarske areály v území (Mlynky – Biele Vody, Dedinky, Dedinky – Dobšinská Maša, Vernár, Hrabušice, Dobšinská ľadová jaskyňa – Dolka). Nové rozvojové plochy rekreácie sa v rámci ÚPN VÚC nenavrhuje. Rekrečná a športová činnosť v území je usmernená Návštevným poriadkom Národného parku Slovenský raj (Vyhláška KÚŽP Košice č. 1/2006).

Poľovníctvo

Na území CHVÚ Slovenský raj je evidovaných 13 poľovných revírov a zasahuje do poľovných oblastí J XV. Muránska, J XVII. Slovenský raj, J XIII. Nízke Tatry.

Ťažba nerastných surovín

V území sa nenachádza určené ani navrhované prieskumné územie. V severovýchodnej časti CHVÚ sa nachádzajú využívané výhradné ložiská s určeným dobývacím priestorom Spišské Tomášovce (Jurmí s.r.o. Plavnica) s ťažbou pieskovca ako stavebného kameňa a Smižany – Spišská Nová ves pre tehliarske suroviny, organizácia nie je určená. Do juhovýchodnej časti územia zasahujú aj nevyužívané výhradné ložiská sadrovca a anhydritu s chráneným ložiskovým územím Mlynky – Biele Vody, podľa údajov Geofondu sa s ťažbou neuvažuje.

Využitie vody

V rámci CHVU sa nachádzajú vodárenské zdroje, ktoré zásobujú oblasť pitnou vodou, a ich rozsiahle pásma hygienickej ochrany 2. a 3. stupňa. Ako povrchový zdroj pitnej vody sa využíva tok Veľkej Bielej vody. V území sa nachádza vodná nádrž Palcmanová Maša na Hnilci pri Dedinkách a niekoľko menších vodných nádrží (Klauzy, Blajzloch, Hansjakubova).

Ďalšie využitie

V rámci územia sa nenachádzajú priemyselné podniky. Na severovýchodnom okraji je sústredená výroba v Spišskej Novej Vsi, kde sa navrhujú aj rozvojové výrobné plochy. Východne od CHVU, južne od Spišskej Novej Vsi sa nachádza skládka komunálneho odpadu v prevádzke. V okolí obcí na severnom okraji CHVU sú evidované záťaže bývalých skládok, časť z nich je rekultivovaná, časť je bez úprav a prekrytia.

Kultúrne dedičstvo a náboženské aktivity

Územie CHVU sa nachádza na rozhraní spišského a gemerského historického regiónu. Oba sú významné z hľadiska kultúrno-historického dedičstva, najmä v súvislosti s tradíciou baníctva (Dobšiná, Spišská Nová ves). Technické a iné historické pamiatky sú sústredené v mestách a obciach po obvode CHVU (Spišská Nová Ves, Dobšiná, Mlynky, Rejdová, Betlanovce). Územím CHVU prechádza kultúrno-poznávacia trasa Gotická cesta. Pútnickým miestom je lokalita Spišská Nová ves.

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

2.3.1. Návrh zásad opatrení pre jednotlivé predmety ochrany

Návrh zásad opatrení vychádza z hodnotenia priaznivých stavov jednotlivých druhov vyhotovených ŠOP SR v rokoch 2010-2015 a odporúčaní navrhnutých expertmi v danom hodnotení, ako aj z odporúčaných opatrení vo vedeckých publikáciách.

Návrh zásad opatrení pre jednotlivé druhy je tu uvedený v celom rozsahu nutných opatrení pre udržanie optimálnej populácie dotknutých druhov. Vzhľadom k tomu, že potrebné opatrenia a biotopové nároky jednotlivých druhov si často v rôznom rozsahu protirečia, preto je potrebné tieto opatrenia zosúladiť. Preto v kapitole 2.3.1. taxatívne uvedené opatrenia (tu uvedené opatrenia majú len charakter odporúčaní) pre jednotlivé druhy boli nižšie zoskupené do opatrení pre skupiny druhov, ktoré sú prioritou ochrany vo vyčlenených ekologicko-funkčných priestoroch (kapitola 2.3.2.), kde je aj uvedené, ktoré opatrenia sa odporúčajú ako opatrenia s odporúčacím charakterom, a ktoré so záväznejším charakterom. Návrh týchto finálnych opatrení (ktoré sa odporúčajú na realizáciu) v ekologicko-funkčných priestoroch však musí brať v úvahu nároky jednotlivých druhov, preto ich tu uvádzame v plnom rozsahu.

2.3.1.1. Návrh zásad opatrení pre sokola sťahovavého (Falco peregrinus)

Na udržanie priaznivého stavu sokola sťahovavého na stupni A je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- zabezpečiť stály monitoring populácie v CHVÚ,
- zabezpečiť vylúčenie akýchkoľvek aktivít na hniezdnych lokalitách v okruhu najmenej 300 m v období od 1. februára do 31. augusta,
- na vybraných hniezdnych lokalitách usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ich ochrany zo zreteľom počas hniezdného obdobia,
- V CHVÚ a blízkom okolí zabezpečiť osadenie špeciálnych konzol na všetky linky 22 kV elektrického vedenia,
- strážením vybraných lokalít eliminovať riziko pytliactva, vykrádania hniezd a nezákonného obchodovania,

- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 3/2011 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu hniezdisk a dôležitých lovísk,
- usmerňovať ďalšie činnosti a využívanie územia v záujme ochrany druhu,
- zvýšiť propagáciu ochrany druhu a informovanosť verejnosti.

2.3.1.2. Návrh zásad opatrení pre orla skalného (*Aquila chrysaetos*)

Pre zachovanie priaznivého stavu orla skalného na stupni B je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečenie každoročného monitoringu druhu podľa jednotnej celoslovenskej metodiky
- zabezpečenie každoročnej realizácie praktických opatrení na elimináciu a zmiernenie ohrozujúcich vplyvov (označovanie jedincov, stráženie hniezd, kontroly hniezd, operatívne zásahy, rehabilitácia jedincov) s dôrazom na elimináciu ohrození, v dôsledku ktorých dochádza k opakovanému úhynu orlov (napr. stípy elektrických vedení, pytliactvo, otravy)
- usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ochrany hniezdisk
- usmerňovať druh ohrozujúce aktivity diskusiou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, uplatňovaním požiadaviek v procese PSL a v krajnom prípade využívať právne možnosti pri ochrane druhu a jeho hniezdného prostredia
- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 3/2011 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu hniezdisk a dôležitých lovísk orla skalného
- zabezpečenie ochrany hniezdných a potravných biotopov prostredníctvom dokumentácie ochrany prírody (zonácia NP, ÚSES, PSL), územnoplánovacej dokumentácie, projektov pozemkových úprav a pod.
- zabezpečenie propagačno-výchovných aktivít za účelom šírenia osvedy u rôznych cieľových skupín.

2.3.1.3. Návrh zásad opatrení pre tetrova hoľniaka (*Tetro tetrax*)

Na zlepšenie súčasného kritického stavu tetrova hoľniaka v CHVÚ Slovenský raj je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- ochrana a obmedzenie, resp. usmernenie hospodárskych aktivít a rekreácie na posledných známych lokalitách druhu v prípade opätovného potvrdenia výskytu druhu,
- monitorovanie početnosti, pohlavnej a vekovej štruktúry populácie,
- ochrana hniezdných lokalít, druhu počas toku a hniezdenia
- je potrebné uvažovať nad manažmentom vybraných lokalít na poľnohospodárskej pôde, kde by sa druh mohol vrátiť. Predpokladom úspešného manažmentu je výber vhodných lokalít (bývalé zarastené pasienky s nízkym pH pôdy a bez výraznej eutrofizácie, rozsiahlejšie rašeliniská), kde je potrebné na väčších plochách (minimálne 10 hektárov) výrubom stromov a krov brániť sukcesii lesa, prípadne prinavrátiť vodný režim.

2.3.1.4. Návrh zásad opatrení pre hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*)

Na zlepšenie stavu hlucháňa hôrneho minimálne na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabezpečiť celistvosť vhodných biotopov. Súvislé plochy vhodných lesných komplexov musia mať minimálnu rozlohu 50 ha (WEGGE & ROLSTAD 1986), a vzdialenosť medzi nimi by nemala presiahnuť 5 – 10 km. V prípade CHVÚ Slovenský raj ide najmä o zabezpečenie súvislého pásu priaznivých biotopov pod hornou hranicou stromovej vegetácie, kde sa aj dnes vyskytuje väčšina jedincov
- Pre dlhodobé zabezpečenie priaznivého stavu kľúčových hniezdných biotopov je optimálnou formou manažmentu bezzásahový režim, ktorý zabezpečuje vhodné podmienky aj v prípade rôznych druhov kalamít
- V lesných porastoch s aktívnym manažmentom (lesohospodárske zásahy) a výskytom tetra hlučáňa uprednostňovať jednotlivý výber stromov, ktorého aplikáciou sa dosahuje vhodná vekovo-priestorová štruktúra lesa, vyhovujúca vysokým ekologickým nárokom hlučáňa
- V mladých lesných porastoch cielene upraviť výchovné zásahy do porastu tak, aby sa už v počiatočných výchovných štádiách vytvorili vhodné základy pre štrukturovanie porastu spĺňajúce podmienky hlučáňa hôrneho
- Akékoľvek ľudské aktivity v oblastiach výskytu druhu časovo a priestorovo limitovať so zreteľom na jeho ročný cyklus (SANIGA, 1998)

2.3.1.5. Návrh zásad opatrení pre výra skalného (*Bubo bubo*)

Na udržanie stavu výra skalného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- na hniezdiskách v činných kameňolomoch usmerňovať postup ťažby tak, aby sa zachovali vhodné hniezdiská, aby nedochádzalo k ničeniu hniezd.
- na hniezdiskách v lesoch usmerňovať zásahy (najmä ťažba a zalesňovanie) mimo hniezdneho obdobia výrov.
- inštalácia izolantov na stĺpy elektrického vedenia v maximálnej možnej dĺžke v blízkosti hniezdisk.
- usmerňovanie skalolezcov mimo hniezdne obdobie, zamedzovať novým lezeckým cestám na lokalitách výrov.
- ekovýchova najmä medzi mládežou a poľovníkmi.
- monitoring populácie, lokalizácia hniezdisk, sledovanie úspešnosti hniezdenia, zisťovanie neúspešnosti hniezdenia.

2.3.1.6. Návrh zásad opatrení pre bociana čierneho (*Ciconia nigra*)

Na zlepšenie priaznivého stavu bociana čierneho minimálne na stupeň B je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- zabezpečiť ochranu starých porastov nad 80 rokov a ich fragmentov v dostatočnej rozlohe v blízkosti vhodných lovísk;
- Zabezpečiť úplnú ochranu hniezdných stromov a zóny vo vzdialenosti 100-200 m od hniezda a zapracovať s tým súvisiace opatrenia do programu starostlivosti o les
- zabezpečiť počas samotného hniezdenia (1.3.-31.8.) vylúčenie lesohospodárskych prác v dostatočnom okruhu (do 300 m) od hniezda (SOS/BirdLife Slovensko 2012)
- zabrániť vyrušovaniu hniezdiacich bocianov čiernych inými aktivitami (napr. turistický ruch, fotografovanie a iné) prostredníctvom vhodných opatrení (upozornením, strážením alebo utajením hniezdných lokalít a pod.). Prípadné návštevy napríklad za účelom ekovýchovy alebo fotografovania je potrebné obmedziť len na hniezdne lokality, ktoré sú prístupné bez vyrušovania hniezdiacich vtákov;
- zamedziť odvodňovaniu mokradí a stavbe malých vodných elektrární so strmými brehmi;

2.3.1.7. Návrh zásad opatrení pre orla krikľavého (*Aquila pomarina*)

Pre vytvorenie podmienok na zlepšenie stavu orla krikľavého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

Manažmentové opatrenia v hniezdnom biotope

- zabezpečiť diferencovaný prístup v hospodárení na lesnej pôde nasledovne:
  - a) v lesoch ochranných a lesoch osobitného určenia v CHVÚ Slovenský raj v prípade akejkolvek lesohospodárskej činnosti rešpektovať ekologické nároky orla krikľavého
  - b) v hospodárskych lesoch nachádzajúcich sa v CHVÚ Slovenský raj pri obnove lesných porastov preferovať uplatňovanie výberkového a účelového hospodárskeho spôsobu a uprednostňovať prirodzenú obnovu porastov s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov v hniezdných biotopoch orla krikľavého (obnovenie prirodzeného drevinového zloženia, zlepšenie horizontálnej a vertikálnej štruktúry porastov, vhodnejšie formovanie lesných okrajov); vylúčiť uplatňovanie holorubného hospodárskeho spôsobu a znížiť existujúcu plochu s uplatňovaním podrastového hospodárskeho spôsobu na plochu max. 20% z výmery CHVÚ
  - c) prehodnotiť v súčasnosti existujúcu sieť lesných ciest z hľadiska reálnych potrieb lesného hospodárstva a ich vplyvu na fragmentáciu a ekologickú stabilitu hniezdných biotopov a zabezpečiť asanáciu „nadbytočných lesných ciest“, ktoré umožňujú narušovanie stavu hniezdných biotopov (legálnou a nelegálnou ťažbou, poľovníctvom, pyltiactvom, zvýšenou návštevnosťou a pod.)
- zabezpečiť uplatňovanie systému tvorby ochranných zón v okolí všetkých aktívnych hniezd (hniezda, ktoré boli orlami obsadené v období 5 rokov minimálne jedenkrát) jednotlivých párov orla krikľavého s nasledovnými podmienkami:
  - a) ochranná zóna sa stanovuje v prípade potreby v okruhu (polomere) minimálne 300 m od hniezdného stromu
  - b) zakazuje sa odstrániť alebo poškodiť hniezdny strom
  - c) v dobe rozmnožovania, tj. od 16.3. do 31.8. kalendárneho roka, sa zakazuje vykonávať akúkoľvek lesohospodársku činnosť
  - d) mimo doby rozmnožovania, tj. od 1.9. do 15.3. kalendárneho roka:
    - vo vnútornej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne 100 m od hniezdného stromu nezasahovať do vegetačného a pôdneho krytu
    - vo vonkajšej časti ochrannej zóny v okruhu (polomere) minimálne od 100 m do 300 m okolo hniezdného stromu resp. na celej ploche takto vymedzenej ochrannej zóny, pri hospodárení v lesných porastoch uplatňovať výlučne výberkový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať jednotlivo výberkový rub stromový, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať skupinový alebo skupinovite výberkový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha) alebo účelový hospodársky spôsob (tzn. pri jeho *stromovej forme* uskutočňovať stromový účelový rub, ktorý sa vykonáva jednotlivým výrubom stromov a pri jeho *skupinovej forme* uskutočňovať skupinový účelový rub s plochou obnovného rubu max. do 0,2 ha).
- zabezpečiť zapracovanie uvedeného systému ochranných zón do programov starostlivosti o lesy (PSL)
- usmerniť vykonávanie poľnohospodárskej činnosti v dobe rozmnožovania, tj. od 16.3. do 31.8. kalendárneho roka v ochrannej zóne, tj. minimálne 300 m od hniezdného stromu, v okolí všetkých aktívnych hniezd aj na poľnohospodárskej pôde
- usmerniť výrub drevín na TTP s charakterom lesa v rámci „čistenia plôch“, za účelom opätovného poľnohospodárskeho využívania lúk a pasienkov, mimo hniezdných teritórií orla krikľavého
- s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu lesných porastov zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva lesohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do opatrení "Lesnícko-environmentálne a klimatické služby a zachovanie lesa" a "Platby týkajúce sa sústavy Natura 2000" v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu

trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie

- zabezpečiť odstránenie poľovníckych zariadení (najmä posedov) vo vnútri ochranných zón a usmerniť výstavbu nových poľovníckych zariadení tak, aby boli situované mimo ochranných zón

Manažmentové opatrenia v potravnom biotope

- s cieľom zachovania výmery TTP (lúk a pasienkov) zabrániť ich rozorávaniu a premene na iný druh pozemku
- zabezpečiť vhodné obhospodarovanie TTP pravidelnou kosbou lúk a odvozom biomasy, extenzívnym pasením oviec a hovädzieho dobytku, v odôvodnených prípadoch aj mulčovaním a pri tvorbe TTP použiť stanovištne vyhovujúce druhy tráv
- na plochách TTP vylúčiť aplikáciu priemyselných hnojív a pesticídov
- pri aplikácii pesticídov na ornej pôde zabezpečiť odborný kvalifikovaný dozor a použiť len chemické prípravky, ktoré nie sú na zozname zakázaných prípravkov pre chránené vtáčie územia (zdroj <http://nri.uvm.sk/>)
- neznižovať výmeru nelesnej drevinovej vegetácie, s výnimkou usmerneného odstraňovania drevín na zarastených plochách poľnohospodárskej pôdy majúcich charakter lesa v rámci „čistenia plôch“ za účelom opätovného poľnohospodárskeho využívania lúk a pasienkov
- zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy
- s cieľom posilniť a zachovať ekologickú stabilitu potravných biotopov na poľnohospodárskej pôde zabezpečiť poskytnutie agroporadenstva poľnohospodárskym subjektom vo veci ich zapojenia sa do jednotlivých podopatrení "Agroenvironmentálno-klimatického opatrenia" a opatrenia "Ekologické poľnohospodárstvo" v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 za účelom získania kompenzačných platieb za obmedzenie hospodárenia z dôvodu uplatňovania princípu trvalo udržateľného rozvoja a ochrany prírody a zabezpečiť zapracovanie týchto environmentálnych opatrení do PRV SR vždy na nové programovacie obdobie
- na všetkých plochách poľnohospodárskej pôdy realizovať postupy, ktoré minimalizujú negatívny vplyv na populáciu orla krikľavého; pri mulčovaní a kosbe trávnych porastov vždy postupovať smerom od stredu k okraju alebo od jednej strany pozemku k druhej strane pozemku, pri kosbe a žatve používať výstražné zariadenia
- zabezpečiť elimináciu rizika zranení a úhynu na konštrukciách elektrických vedení ich postupným ošetrovaním zábranami a výstražnými prvkami na vodiče
- zabrániť likvidácii mokradí, odvodňovaniu a rekultivácii nevyužívaných pozemkov
- zabrániť alebo usmerniť výstavbu infraštruktúry cestovného ruchu na poľnohospodárskej pôde

Všeobecné manažmentové opatrenia

- vypracovať a následne v praxi uplatňovať Program starostlivosti o orla krikľavého a zabezpečiť jeho pravidelnú aktualizáciu pravidelne po uplynutí obdobia 10 rokov
- zabezpečiť pravidelný monitoring druhu
- zabezpečiť stálu propagáciu ochrany druhu a informovanosť odbornej (lesníci, poľnohospodári, poľovníci) a laickej verejnosti
- zabezpečiť elimináciu rizika nezákonného odstrelu v spolupráci s príslušnými inštitúciami (Polícia SR, OÚ, SIŽP, členovia Stráže prírody)
- zabezpečiť vymožitelnosť práva v prípadoch vtáčej kriminality

2.3.1.8. Návrh zásad opatrení pre sovu dlhochvostú (Strix uralensis)

Na udržanie stavu sovy dlhochvostej na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zachovanie starších lesných porastov vo vyšších stupňoch ochrany bez zásahu

- v lesných porastoch ponechať minimálne 5 stojacich stromov na 1ha na dožitie pri obnove porastov
- v spolupráci s užívateľmi uplatňovať ochranné zóny v okolí dohľadovaných hniezd v zmysle vyhlášky o CHVÚ
- prípadnú ťažbu na hniezdnych lokalitách presunúť do mimohniezdneho obdobia
- poskytovať hniezdne príležitosti vyvešovaním búdok, zabezpečiť ich pravidelnú kontrolu a obnovu
- podporovať prírode blízke obhospodarovania lesa.

2.3.1.9. Návrh zásad opatrení pre včelára lesného (*Pernis apivorus*)

Na udržanie stavu včelára lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- monitoring populácie na celom území s cieľom lokalizácie hniezdísk a maximálneho počtu hniezd
- zabezpečiť vyhlásenie ochranných pásiem okolo všetkých hniezd v CHVÚ, ktoré si túto ochranu vyžadujú a kontrolu ich dodržiavania,
- usmerňovaním programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území,
- postupne zabezpečiť ochranu na všetkých stĺpoch 22 kV vzdušného elektrického vedenia, pričom postupovať od stĺpov v otvorenej krajine k stĺpom na okraji lesov a intravilánov (čiže od najviac k najmenej nebezpečným),
- rôznymi opatreniami (ekovýchova, medializácia pytliactva) vplývať na relevantnú skupinu obyvateľstva (najmä poľovníci) v záujme minimalizácie priameho prenasledovania,
- spolupráca s veľkými užívateľmi pôdy (poľnohospodárske podniky) pri používaní insekticídov a pesticídov v lokalitách s výskytom hniezdísk

2.3.1.10. Návrh zásad opatrení pre žlnu sivú (*Picus canus*)

Na zlepšenie stavu žlny sivej na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel starých listnatých a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov, podiel veľkých jedincov listnáčov v nich, podiel členitých lesných okrajov a priľahlých tradične využívaných (najmä pastvou) nelesných plôch bohatých na mraveniská a vhodné rozmiestnenie všetkých týchto biotopov v CHVÚ najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých listnatých a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín, predovšetkým zväčšiť podiel buka a/lebo zabrániť ďalšiemu zväčšovaniu podielu smreka
- ponechávať dostatok stojacich odumierajúcich a odumretých stromov v porastoch.

2.3.1.11. Návrh zásad opatrení pre tesára čierneho (*Dryocopus martius*)

Na udržanie priaznivého stavu tesára čierneho na stupni B je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- zabezpečiť ochranu súvislejších lesných porastov optimálnych biotopov (t.j. lesy staršie ako 120 rokov s nižším zakmenením) s rozlohou v jednotkách rádovo km² a viac tak, že sa z nich vylúči holorubný spôsob obnovy lesných porastov;
- ponechávať zistené hniezdne stromy na dožitie a zapracovať tieto opatrenia do programu starostlivosti o les

- pri holorubnej ťažbe vždy zabezpečiť, aby ostali v území dostatočné fragmenty lesného porastu nad 80 rokov ako hniezdny biotop (v celom CHVÚ tak aby optimálne takéto porasty tvorili viac ako 10 %)
- ponechávať po ukončení (obnovnej) ťažby aspoň 3 – 5 stromov/ha na dožitie ako potenciálne hniezdne miesta;
- zabezpečiť aby na hniezdiskách v hniezdnom období boli vylúčené lesohospodárske zásahy a lesohospodárske práce), obzvlášť ak sa jedná o izolované fragmenty 80 a viac ročných biotopov.

2.3.1.12. Návrh zásad opatrení pre d'ubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*)

Na udržanie priaznivého stavu d'ubníka trojprstého na stupni B je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- udržanie vysokého zastúpenia smreka a jedle v lesných porastoch na vhodných lokalitách
- vylúčenie veľkoplošných holorubov a fragmentácie horských porastov v jadrových oblastiach výskytu d'ubníka ťažbou dreva, lesnými cestami a výstavbou lyžiarskych stredísk a iných rozsiahlejších rekreačných zariadení
- v ochranných lesoch a podľa možnosti aj v hospodárskych lesoch ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch v počte 3-5 na 1 ha (stromy by mali dosahovať priemer 30 cm v prsnej výške)
- v hniezdnom období (marec – júl) na vhodných lokalitách (lesy so smrekom vo veku nad 80 rokov) obmedziť ťažbu dreva, napadnutých a mŕtvych stromov,
- usmernením lesohospodárskej činnosti pomocou programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území,
- vylúčiť akúkoľvek aplikáciu insekticídov v lesných porastoch v celom CHVÚ

2.3.1.13. Návrh zásad opatrení pre kivička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*)

Na udržanie stavu kivička vrabčieho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- miesto ťažby holorubným spôsobom uprednostňovať ekologické spôsoby ťažby, najmä výberkový spôsob, minimalizovať zásahy v rezerváciách a územiach s vyšším stupňom ochrany, ÚEV, nenarušať funkcie ochranných lesov
- ponechávanie dutinových stromov (aj zlomov) v porastoch
- monitoring populácie, včítanie sledovania populačnej dynamiky
- usmernenie lesohospodárskej činnosti v blízkosti obsadených hniezd v hniezdnom období
- vylúčenie veľkoplošných holorubov a fragmentácie smrekových a jedľovobukových porastov

2.3.1.14. Návrh zásad opatrení pre jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*)

Na udržanie stavu jariabka hôrneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- v programoch starostlivosti o lesy lesných hospodárskych plánoch presadzovať čo najvyššie zastúpenie pionierskych druhov drevín a snažiť sa o dosiahnutie nižšieho zápoja lesných porastov (pod 80 %)
- sledovanie vplyvu negatívnych faktorov na výskyt a početnosť druhu na jednotlivých lokalitách
- kontrolovať legislatívne obmedzenia zberu lesných plodov

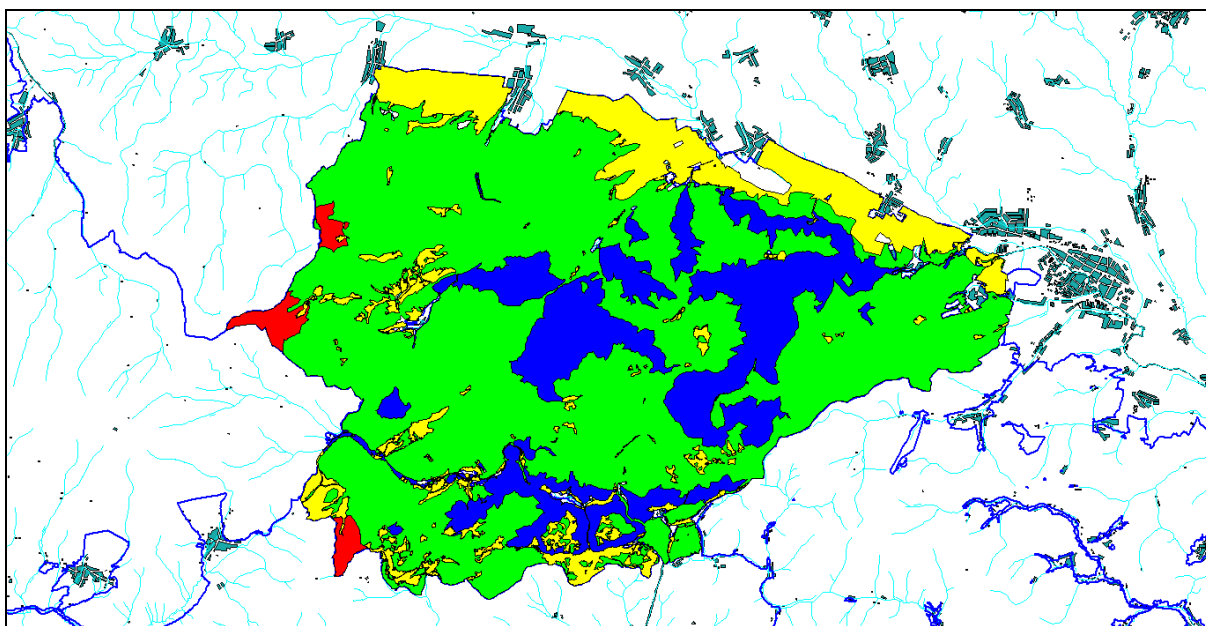
- monitorovať lov jariabka a počet úlovkov a dopad takéhoto využívania v CHVÚ Slovenský raj na celkovú populáciu a v prípade poklesu populácie lov zastaviť

2.3.2. Členenie územia na ekologicko-funkčné priestory (EFP)

V súčasnosti je predmetom ochrany v CHVÚ Slovenský raj 14 vtáčích druhov. Pre ochranu týchto druhov vzhľadom k vyššie uvedeným cieľovým stavom boli na základe odporúčaní expertov a vedeckých dát navrhnuté zásady opatrení. Mnohé z týchto opatrení sú však podobné, avšak na druhej strane sa viaceré opatrenia vzájomne vylučujú. Aj druhy, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ, sa nevyskytujú rozptýlene po celom území, ale väčšinou vo väzbe na konkrétny biotop, štruktúru krajiny alebo lokalitu. Preto je nutné rozčleniť CHVÚ Slovenský raj pri návrhu opatrení na niekoľko ekologicko-funkčných priestorov (EFP), kde sa návrhy opatrení prispôbia druhom, ktorých ochrana bude v danom EFP prioritou. Zároveň sa tak zabezpečí, aby sa realizácia opatrení vzájomne nenegovala, a aby prijaté opatrenia mohli efektívne priniesť výsledky.

Chránené vtáčie územie Slovenský raj sa za účelom optimalizácie navrhnutých zásad ochrany a opatrení a za účelom efektívneho manažmentu populácií vtáčích druhov člení na nasledovné ekologicko-funkčné priestory (EFP):

- EFP1: hniezdiská sokola sťahovavého, orla skalného a vzácných lesných druhov vtáctva
- EFP2: hniezdiská hlucháňa hôrneho
- EFP3: hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov
- EFP4: loviská dravcov

Obr. 1. Členenie CHVU Slovenský raj na ekologicko funkčné priestory (modrá EFP1, červená EFP2, zelená EFP3, žltá EFP4).

Pre jednotlivé ekologicko-funkčné priestory sú uvedené opatrenia v dvoch kategóriách. V kategórii „Navrhované opatrenia“ sú uvedené opatrenia starostlivosti, ktoré sú záväzné a je ich potrebné dodržať. Ak dochádza realizáciou navrhovaných opatrení k obmedzeniu bežného obhospodarovania vzniká nárok na náhradu za obmedzenie bežného

obhospodarovania podľa § 61, ods. 1 zákona č. 543/2002 Z. z.. Opatrenia starostlivosti uvedené v kategórii „Odporúčané opatrenia“ sú nezáväzná a je vhodné ich dodržať. Predstavujú optimálne využívanie krajiny z pohľadu ochrany prírody. V prípade realizácie týchto opatrení nárok na náhradu za obmedzenie bežného obhospodarovania nevzniká.

2.3.2.1. Návrh zásad opatrení v EFP1 – hniezdiská sokola sťahovavého, orla skalného a vzácných lesných druhov vtáctva

EFP1 – hniezdiská sokola sťahovavého, orla skalného a vzácných lesných druhov vtáctva sú vyčlenené v zachovalejšej a ťažšej časti Slovenského raja, kde súčasný stav územia minimalizuje vyrušovanie a je aj dôvodom pre hniezdenie vzácných druhov dravcov ako je sokol sťahovavý a orol skalný. Zároveň stav biotopov je aj dôvodom výskytu a hniezdenia ďalších vzácných druhov a to napríklad bociana čierneho, d'ubníka trojprstého a žlny sivej. EFP1 sa rozsahom zhoduje s navrhovanou zónou A národného parku Slovenský raj.

Prioritou opatrení v EFP1 je zachovanie vhodných podmienok pre hniezdenie orla skalného a sokola sťahovavého a zároveň udržanie podmienok aj pre hniezdenie ďalších vzácných lesných druhov vtáctva.

Pre zlepšenie a udržanie podmienok v EFP 1 je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Lesné aj nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)
- Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov
- Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia,
- Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov
- Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu
- Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic
- Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na predmety ochrany
- V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov
- Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti
- Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnějších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť monitoring stavu hniezd dravcov a bociana čierneho a v prípade potreby aj ich údržbu a obnovu
- Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem
- Zabezpečiť ochranu hniezdných lokalít sokola sťahovavého, orla skalného a výra skalného a minimalizovanie návštevnosti a vyrušovania na nich
- Zabezpečiť vylúčenie akýchkoľvek aktivít na hniezdných lokalitách sokola sťahovavého orla skalného a výra skalného v okruhu najmenej 300 m v období od 1. februára do 31. augusta,

- Vylúčiť zásahy do mokradí včítane ich zalesňovania a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí

Odporúčané opatrenia:

- Na vybraných hniezdnych lokalitách sokola sťahovavého orla skalného a výra skalného usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ich ochrany zo zreteľom počas hniezdneho obdobia,
- Strážení vybraných hniezdísk dravcov eliminovať riziko pytliactva, vykrádania hniezd a nezákonného obchodovania,
- Novelizovať vyhlášku MŽP SR, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom

2.3.2.2. Návrh zásad opatrení v EFP2 – hniezdiská hlucháňa hôrneho

EFP2 – hniezdiská hlucháňa hôrneho sú vyčlenené v tých častiach CHVÚ, kde dnes prežívajú populácie hlucháňa hôrneho. Vyčlenené sú takto viaceré lesné fragmenty s kvalitnejším biotopom hlucháňa. Rozlohou sa jedná o najmenší ekologicko-funkčný priestor.

Zásady opatrení v EFP2 vychádzajú predovšetkým z topických a trofických nárokov hlucháňa hôrneho, pre ktorého ochrana je toto EFP prioritne. Preto okrem opatrení prioritne smerovaných na ochranu hlucháňa, orla skalného, žlty sivej a sokola sťahovavého, musia navrhnuté opatrenia v tomto EFP zohľadňovať aj požiadavky uvedených druhov.

Pre zlepšenie podmienok pre hlucháňa, ktorého ochrana je v EFP2 prioritou, je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Lesné porasty nad 80 rokov ponechať bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)
- Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov
- Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia,
- Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov
- Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu
- Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic
- Usmerniť športovú a turistickú činnosť na hniezdiskách a tokaniskách hlucháňa s cieľom minimalizovania vyrušovania
- Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na lokality hlucháňa
- V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) častí existujúcich chodníkov

- Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany
- Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti
- Zabezpečiť monitoring populácie a všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho
- Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku
- Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení
- Zabezpečiť monitoring ostatných predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody
- Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem
- Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť
- Pri manažmente lesa v porastoch vo veku do 50 rokov, kde je to možné uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa:
  1. v štádiu rúbaň až mladina – podporovať prirodzené zmladenie, ponechávať jarabinu a iné pionierske dreviny (jarabinu ponechávať aj v starších porastoch), presvetlenie hlúčikov a vytváranie liniek
  2. porasty určené na prebierku – vykonávať s dostatočnou intenzitou, aby sa dosiahlo zakmenenie max. 0,7, pre podporu čučoriedkových zárastov vytvárať čistiny (porastové medzery), udržiavať jarabinu, prímесové dreviny

Odporúčané opatrenia:

- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom
- Novelizovať vyhlášku MŽP SR, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,

2.3.2.3. Návrh zásad opatrení v EFP3 – hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov

EFP3 – hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov je vyčlenené na rozsiahlejších lesných porastoch mimo hniezdísk hlucháňa hôrneho, orla skalného, sokola sťahovavého. Toto EFP je prevažne umiestnené v lesných porastoch Slovenského raja.

Prioritou ochrany v EFP3 sú predovšetkým druhy jariabok hôrny, kivičok vrabčí, tesár čierny, výr skalný, sova dlhochvostá, bocian čierny, včelár lesný, žlna sivá, orol krikľavý. Pre zlepšenie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre lesné porasty a zároveň dosahujú v prsnej výške priemer minimálne 30 cm
- Dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenia drevín
- Zamedziť zalesňovaniu pôvodných nelesných enkláv na lesnom pôdnom fonde, ale tiež neobhospodarováných plôch na poľnohospodárskom pôdnom fonde v CHVÚ

- Vylúčiť používanie pesticídov v lesoch i na priľahlých bezlesných biotopoch v CHVÚ
- Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, ak neexistuje riziko významného negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť monitoring hniezd dravcov a bociana čierneho a v prípade potreby aj ich údržbu a obnovu
- Ponechávať v lese zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre ostatné lesné porasty, a ktoré zároveň v prsnej výške dosahujú priemer minimálne 30 cm
- Zabezpečiť ochranné zóny okolo hniezd dravcov a bociana čierneho tak, že vo vnútornej časti zóny sa nesmie celý rok zasahovať (v mimohniezdnom období iba výchovne zásahy netýkajúce sa hniezdného stromu, no nie je možné porast vyrúbať v tomto období s výnimkou spracovania kalamít) a ak je hniezdo neobsadené minimálne päť rokov ponechať porast vo vnútornej zóne v rovnakom režime. V prípade vonkajšej zóny zabezpečiť úplné obmedzenie lesohospodárskych zásahov v hniezdnom období. Vnútrná časť zóny by mala mať spravidla polomer minimálne 100 metrov (v závislosti od nárokov druhov) a vonkajšia časť zóny 300-500 metrov. Tieto zóny by sa mali vyhlasovať pre ochranu hniezd orla skalného, orla krikľavého, a bociana čierneho, pôtika kapcavého a kivička vrabčieho
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných druhov vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany (tretím a štvrtým)
- Zabezpečiť monitoring a kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky, ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Slovenský raj, po zmene vyhlášky upravených obmedzení ako aj obmedzení v jednotlivých stupňoch ochrany národného parku Slovenský raj patriacich do EFP3)
- Zpracovať uvedené relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a úhynu vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia
- Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení

Odporúčané opatrenia:

- Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 %¹ porastov starších ako 80 rokov
- Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak
- Zabezpečiť výrobu a vyvesenie rozmerovo vhodných búdok pre sovy dlhochvostej a kivička vrabčieho v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km² porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky pre každý so sponenutých druhov
- Minimalizovať, prípadne úplne vylúčiť lesopestovné zásahy v hniezdnom období
- V PSL presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín pre potreby ochrany jariabka hôrneho
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame NP a správnom hospodárení v ňom

¹ Súčasné zastúpenie lesných porastov vo veku nad 80 rokov dosahuje v EFP3 58 %

- Strážením vybratých hniezdísk dravcov eliminovať riziko pytliactva, vykrádania hniezd a nezákonného obchodovania,
- Novelizovať vyhlášku MŽP SR, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,
- Na lokalitách priľahlých k EFP2 s výskytom hlucháňa hôrneho v spolupráci s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov vypracovať projekty na zlepšenie habitatu hlucháňa a urýchlene ich realizovať; vo všeobecnosti v obhospodarovaných lesných porastoch s výskytom hlucháňa uprednostňovať spôsob hospodárenia, ktorého aplikáciou sa zlepšujú podmienky pre jeho existenciu (napr. aplikáciou odporúčaní z publikácie „Hlucháňovi-priateľský menežment lesa“. Za týmto účelom v týchto porastoch v prípade potreby vypracovať aj projekty obnovy lesných porastov (ktoré budú zahŕňať uvedené odporúčania)
- Pri manažmente lesa v porastoch vo veku do 50 rokov priľahlých k lokalitám s výskytom hlucháňa hôrneho, kde je to možné, uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa:
  - 1) v štádiu rúbaň až mladina – podporovať prirodzené zmladenie, ponechávať jarabinu a iné pionierske dreviny (jarabinu ponechávať aj v starších porastoch), presvetlenie hlúčikov a vytváranie liniek
  - 2) porasty určené na prebierku – vykonávať s dostatočnou intenzitou, aby sa dosiahlo zakmenenie max. 0,7, pre podporu čučoriedkových zárastov vytvárať čistiny (porastové medzery), udržiavať jarabinu, prímesové dreviny

2.3.2.4. Návrh zásad opatrení v EFP4 – loviská dravcov

EFP4 –loviská dravcov je určený na ochranu poľnohospodársky využívanej časti CHVÚ a priľahlých plôch, ktoré sú dôležité pre hniezdny výskyt tetra holniaka a ako potravná základňa dravcov. Toto EFP zaberá výlučne severovýchodný okraj CHVÚ a roztrúsene lokality v celom CHVÚ.

Prioritou ochrany v EFP4 sú predovšetkým druhy tetra holniaka a loviská včelára lesného, sokola sťahovavého, orla krikl'áveho a orla skalného. Okrem toho na vodných tokoch je potrebné zohľadňovať aj topické nároky bociana čierneho. Pre zlepšenie a udržanie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

Navrhované opatrenia:

- Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie
- V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na loviskách predmetov ochrany
- V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia lovisk predmetov ochrany a hniezdísk tetra holniaka a navrhovať náhradné riešenia
- Zamedzenie zalesňovania neobhospodarovaných plôch na poľnohospodárskom pôdnom fonde v CHVÚ
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, že neexistuje riziko významne negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky, ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Slovenský

raj, po zmene vyhlášky upravených obmedzení ako aj obmedzení v jednotlivých stupňoch ochrany národného parku Slovenský rajra patriacich do EFP4)

- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcich kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia

Odporúčané opatrenia:

- Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy. Za týmto účelom presadzovať aj vhodné nastavenie dotácií v rámci poľnohospodárskej politiky na národnej a európskej úrovni
- Zabezpečiť vhodný manažment biotopu na lokalitách s výskytom tetraova hoľniaka (udržiavanie pasienkov, poľnohospodárskeho využitia pôdy, zastúpenia vhodných porastov náletových drevín v primeranom rozsahu-brezy a pod.)
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom
- Novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 3/2011 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany

3. CIELE STAROSTLIVOSTI A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie dlhodobých cieľov starostlivosti

3.1.1. Dlhodobé ciele na dosiahnutie priaznivého stavu:

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhu *Tetrao tetrix*, *Tetrao urogallus*, *Ciconia nigra*, *Aquila pomarina*, *Picus canus*.
2. Udržať súčasný priaznivý stav druhov vtákov *Falco peregrinus*, *Aquila chrysaetos*, *Bubo bubo*, *Strix uralensis*, *Pernis apivorus*, *Dryocopus martius*, *Picoides tridactylus*, *Glaucidium passerinum*, *Bonasa bonasia*.
3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Slovenský raj.
4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.

Limitujúce a modifikujúce faktory

Vnútorne prírodné faktory

Veľmi významným vnútorným faktorom, u druhov s nízkou početnosťou jedným z najvýznamnejších, sú **extrémy počasia**. U druhov ako hlucháň hôrny a tetrao hoľniak je dôležité, aby v čase vodenia mláďat nedochádzalo k prílevom chladného vzduchu a intenzívnym snehovým zrážkam. Vzhľadom ku globálnym klimatickým zmenám však dochádza k nástupu jarného oteplenia skôr ako v minulosti, a teda aj k skoršiemu nástupu hniezdenia. Napriek tomu sa však aj v neskorších týždňoch hniezdenia opakujú vlny s chladnejším počasím a často aj s napadnutím vysokej vrstvy snehu, ktorá môže byť pre prežitie mláďat kurovitých vtákov kritická. Pri opakovaní takýchto nepriaznivých

poveternostných podmienok to môže prispieť k poklesu populácie ak je úspešnosť hniezdzenia minimálna. Pre minimalizovanie tohto vplyvu je vhodné len udržiavanie populácie na dostatočne veľkej úrovni (a teda aj dostatočne rozsiahlych vhodných biotopov), ktorá bude odolná voči extrémom v niektorých sezónach s nižšou mierou hniezdnej úspešnosti.

*Vnútrotnými prírodnými faktormi, ktoré mierne negatívne vplyvajú na populáciu a dlhodobý cieľ č. 1 a 2 je **sukcesia**.* Sukcesia je problémom napríklad v prípade orla kriklavého, kde v Slovenskom raji dochádza k opúšťaniu pôdy a následnému zarastaniu lesom, ktorý nie je vhodný pre orla kriklavého ako lovisko. Podobne môže byť tento vplyv problematický aj pre zachovanie hniezdného a potravného biotopu pre tetruva hoľniaka. Minimalizovanie tohto vplyvu je problematické keďže vyžaduje väčšie motivovanie poľnohospodárov pre udržanie hospodárenia na pôde vhodným nastavením dotácií (bez zmeny súčasného dotačného rámca bude komplikované dosiahnutie zásadnejších zmien). Rovnako ako v prípade orla kriklavého môže byť sukcesia problémom aj pre dosiahnutie cieľa 1 a 2 u druhov orol skalný a včelár lesný.

*Vnútrotným prírodným faktorom s dopadom na lesné druhy je aj **pôsobenie škodlivých činiteľov v lese**.* Tými sú napríklad vetrové polomy alebo kalamitné pôsobenie hmyzu, akým je lykožrút potenciálne negatívne ovplyvňujúce dosiahnutie cieľov 1 a 2. V prípade vetrových polomov ak dôjde k polomom na väčšej ploche, môžu mať negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov a bociana čierneho, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdné biotopy. Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štruktúrované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov značne obmedziť. Problémom však môže byť obzvlášť vznik vetrových polomov v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdzenia. Jeho minimalizácia je možná obdobne vhodným štruktúrovaním porastov, ako aj udrжанím populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou. Väčším problémom môže byť veľkoplošné spracovanie takýchto kalamít. V tomto prípade dochádza k úplnému zániku hniezdných biotopov a limitovanie ich dostupnosti na niekoľko desaťročí. Týka sa to nielen dravcov, kurovitých vtákov ale aj ostatných druhov naviazaných na lesné prostredie. Preto je pre minimalizovanie ich dopadu veľmi dôležité hľadať spôsoby ako zachovať aspoň niektoré biotopy druhov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ. Takými možnosťami pri kalamitnej ťažbe ponechávať zdravé stromy (ich skupiny) alebo zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre okolité porasty, ideálne v počte aspoň 5 jedincov na hektár na dožitie (v prípade zdravých stromov). Takýto zásah minimalizuje dopad na niektoré hniezdiče, ktoré sa dokážu dočasne prispôbiť aj životu na polomoch ak ostanú zachované hniezdné stromy (napríklad tesár). Zároveň je však nutné ponechávať aj súvislejšie fragmenty biotopov bez zásahu. Na to by malo byť prioritne určený ekologicko-funkčný priestor EFP1 pre orla skalného, sokola sťahovavého a ďalšie druhy a EFP2 dôležitý pre zachovanie hlucháňa hôrneho.

Vnútrotné človekom podmienené faktory

Splnenie dlhodobých cieľov 1-4 môže byť značne limitované, alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi.

*Na populáciu, ktoré sú predmetmi ochrany v CHVÚ môže limitujúco vplyvať **poľnohospodárstvo**. V tomto ohľade je dôležité predovšetkým **opúšťanie pôdy, intenzifikácia poľnohospodárstva**.* Všetky uvedené zmeny v poľnohospodárskej praxi vedú k zníženiu dostupnosti hniezdných biotopov pre predmety ochrany, ale aj k zníženiu dostupnosti potravy pre dravce.

*Limitujúcim faktorom môže byť aj **intenzívne lesné hospodárenie** obzvlášť vo vzťahu k dosiahnutiu cieľa 1 a to zlepšiť súčasný stav hlucháňa hôrneho.* Intenzívne využívanie hospodárskych lesov, alebo odstraňovanie kalamít na kľúčových lokalitách, kde sa vyskytuje tento druh, môže mať pre prítomnosť hlucháňa fatálne následky ak nedostane zachovaný dostatočný rozsah biotopov s vhodnou štruktúrou. Problematickými sú pre hlucháňa lesy s vysokým zakmenením ako aj nízkym vekom. Aby sa predišlo nesplneniu cieľu pre

hlucháňa, je dôležité vhodne vyčleniť územia s riadnym lesným hospodárením a územia, kde bude hospodárenie limitované s cieľom ochrany populácií hlucháňa hôrneho.

*Pre splnenie cieľov 1-2 môže byť limitujúcim faktorom **vyrušovanie**.* Jedná sa predovšetkým o pohyb návštevníkov v blízkosti hniezdísk, tokanísk, zimovísk a dôležitých lokalít v dôsledku návštev turistických chodníkov a centier. Preto je dôležité monitorovať hniezdiská citlivých druhov, na kľúčových lokalitách neumožniť stavbu turistických chodníkov, resp. turistických zariadení a centier a vhodne tieto aktivity v území usmerniť. Každý zámer, ktorý sa bude posudzovať v území a môže prispieť k zvýšenej miere vyrušovania musí byť riadne posúdený z pohľadu dopadu na predmety ochrany a povolený môže byť len v prípade ak jeho dopady na predmety ochrany nebudú významné.

*Limitujúcim faktorom môže byť aj **lov zveri**, ktorý sa týka dosiahnutia cieľu č. 2 v prípade jariabka hôrneho.* Dnes je jariabok hôrny poľnou zverou s určenou dobou lovu a jeho lov je možný aj v CHVÚ Slovenský raj. Populácia jariabka nie je v CHVÚ vysoká a už odlovenie viac ako desať jedincov sa dotkne viac ako 1 % populácie v Slovenskom raji. Preto je dôležité monitorovať pravidelne počet ulovených jedincov a aj veľkosť populácie a v prípade jej poklesu vylúčiť lov jariabka.

*Pre realizáciu ochranných opatrení je dôležité zachovanie **podpory verejnosti pre ochranu prírody** ako takú.* Podpora verejnosti môže značne v Slovenskom raji variovať v závislosti od celkovej ekonomickej situácie, od spôsobu presadzovaniu opatrení ochrany prírody a od celkového informovania o ochrane prírody a hodnotách územia. V prípade zhoršenia ekonomickej situácie sa na prioritnejšie pozície vnímania dôležitosti záujmov dostane iné sociálno-ekonomické aspekty života spoločnosti ako ochrana prírody. V takejto situácii je ťažšie hľadať podporu verejnosti na presadzovanie efektívnejšej ochrany prírody a minimalizovať tak dopad tohto faktoru. Čiastočne sa dá minimalizovať dopad takejto negatívnej situácie tým, že sa dlhodobo poukazuje na význam ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami ako aj vhodných mikroklimatických podmienok a pod.). Rovnako ako celková ekonomická situácia (v prípade jej negatívneho vývoja) môže zhoršiť vnímanie verejnosti aj nedostatočná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody. Na minimalizovanie tohto faktora je veľmi dôležité vždy v predstihu pred prijatím opatrení o nich rokovať s dotknutými obcami, vlastníckmi, užívateľmi, prípadne aj občianskymi združeniami a iniciatívami. Takýto inkluzívny prístup v konečnom dôsledku nemusí viesť len k vysvetľovaniu potrieb opatrení prijatých pre ochranu prírody a nájdenia optimálneho spôsobu ich realizácie (teda skĺbenie požiadaviek dotknutých vlastníkov, obcí, iných subjektov a ochrany prírody), ale môže viesť aj k nájdeniu nových osôb ochotných aktívne pomáhať ochrane prírody a tak prispieť pozitívne k naplneniu cieľov 1-4.

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele 1 a 2 vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Niektoré z nich nie je možné ovplyvniť na národnej úrovni, resp. vôbec. Preto ich je potrebné vziať v úvahu pri hodnotení populácií aj v samotnom CHVÚ Slovenský raj pre prípad ak tieto faktory majú dopad na populácie v CHVÚ.

*Spomedzi vonkajších prírodných faktorov majú na naše populácie dopad **poveternostné podmienky – extrémny počasie na migračných trasách a zimoviskách**.* V prípade druhov ako orol kriľavý, bocian čierny nie je pre zachovanie populácií týchto druhov dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnom CHVÚ. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu obsadeniu revírov po návrate zo zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je možné len udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov.

Medzi vonkajšími prírodnými faktormi hrá významnú rolu **globálna zmena klímy**. Táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých vtáčích druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. V prípade Slovenský raj môže mať nárast teploty veľmi významný dopad na charakter územia a posun vegetačných pásiem. Roky s teplými a suchými letami vedú ku gradácii početnosti lykožrútov, celkovému zhoršeniu podmienok pre smrekové porasty a prispievajú ku celkovému hromadnému odumieraniu smrečín. Pritom viaceré druhy sú závislé od významného zastúpenia smreka alebo jedle v lesných porastoch (napríklad kiviček vrabčí, dubník trojprstý, hlucháň hôrny). V prípade hlucháňa hôrneho však klimatický model predpokladá, že v rokoch 2070-2099 už jeho hniezdna populácia na Slovensku úplne zanikne, resp. ostane zachovaná len v najvyšších polohách Karpát a v prípade tetrova hoľniaka ostane obmedzená len najvyššie polohy v Tatrách. Podobne klimatický model predpokladá v uvedenom období úbytok populácie pôtika, kivička a dubníka na Slovensku (Huntley et al. 2007). Vzhľadom ku nepresnosti uvedených modelov na kvadráty 50x50 km tieto výsledky síce mohli opomenúť špecifika pestrej krajinej štruktúry a morfológie terénu na Slovensku, každopádne však pomerne presne upozorňujú na druhy u ktorých je dosiahnutie dlhodobých cieľov v Slovenskom raji ohrozené globálnou zmenou klímy a u ktorých je možné očakávať, že ich areál sa neskôr silno fragmentuje a ostane závislý od konkrétnych ochranných opatrení a zachovania dostatočnej rozlohy vhodných biotopov. Dopad globálnej zmeny klímy môžu čiastočne minimalizovať aj politické opatrenia prijaté na globálnej úrovni. Vzhľadom k prírodným hodnotám, ktoré môže Slovensko stratiť tak by súčasťou snahy o dodržanie vyššie uvedených dlhodobých cieľov (a to nielen v Slovenskom raji ale aj v iných chránených územiach) mali slovenské inštitúcie žiadať efektívne opatrenia na zastavenie globálnych klimatických zmien. Keďže k nim však v súčasnosti nie je na globálnej politickej úrovni vôľa, je potrebné s pôsobením týchto faktorov u nás rátať a prispôbiť im aj navrhované opatrenia tak, aby viedli k udržaniu tých autochtónnych druhov, u ktorých to je možné a zároveň vytvorili vhodné podmienky pre celkové udržanie stability ekologických funkcií krajiny a jej autoregulačných mechanizmov.

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viaceré antropické faktory s pôvodom mimo územia CHVÚ Slovenský raj môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých cieľov starostlivosti o CHVÚ.

Stavba nových investičných zámerov za hranicami CHVÚ takisto predstavuje významné riziko pre dosiahnutie cieľov 1 a 2. Preto je potrebné pozorne monitorovať podobné zámery nielen v samotnom CHVÚ, ale aj v okolí CHVÚ, kde môžu investičné zámery vytvoriť závažné riziká pre naplnenie cieľov. Pre ich odvrátenie alebo minimalizovanie je nutné využívať nástroje, ktoré poskytuje EIA a Smernica o biotopoch a Smernica o vtákoch.

V prípade cieľov 1 a 2 hrá významnú rolu aj ochrana biotopov sťahovavých druhov na zimoviskách a migračných trasách ako aj samotných druhov počas migrácie a zimovania.

Odlesňovanie, intenzifikácia poľnohospodárstva na zimoviskách a nelegálny lov počas migrácie pritom predstavujú jedno z hlavných rizík pre sťahovavé druhy. Nelegálny lov počas migrácie sa týka predovšetkým krajín v okolí Stredomoria ako je Turecko, Cyprus, Libanon a Egypt. Nelegálnym lovom tu nie sú ohrozené len bežné druhy, ale aj mnohé vzácne druhy, migrujúce bociany čierne, dravce. Vzhľadom ku nestabilnej politickej situácii v týchto krajinách sa nedá očakávať zmena legislatívy na ochranu vtáctva v týchto štátoch ani pri tlaku verejnosti z Európy. Preto je možné očakávať, že u ďalekých migrantov zimujúcich v Afrike sa tento nelegálny lov môže aj významne podpísať na negatívnom trende predmetného druhu aj v samotnom CHVÚ. Na minimalizovanie pôsobenia tohto faktoru je tak potrebné zabezpečiť vhodné podmienky na hniezdenie druhov v CHVÚ za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti. Okrem toho je potrebné žiadať zabezpečenie plnenia medzinárodných dohôd (RAMSAR, AEWA a iné).

Na naplnenie cieľov 1, 2, 3 a 4 môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá **ekonomická a sociálna situácia v Európe**. V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky prioritou môžu byť iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovanej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozadržná schopnosť zachovalých lesov, pričom zachovalé lesy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany a pod.).

3.2. Stanovenie operatívnych cieľov

1. **Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhu *Tetrao tetrix*, *Tetrao urogallus*, *Ciconia nigra*, *Aquila pomarina*, *Picus canus*.**
  - 1.1. Udržať podmienky pre hniezdenie tetrao hoľniaka (*Tetrao tetrix*) na všetkých jeho historických a recentne opustených lokalitách priľahlých k CHVÚ Nízke Tatry.
  - 1.2. Zabezpečiť rozlohu vhodných hniezdných biotopov hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) vyššiu ako 550 ha.
  - 1.3. Zvýšiť a udržať populáciu bociana čierneho (*Ciconia nigra*) na priemernej úrovni minimálne 6 obsadených revírov.
  - 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu orla krikľavého (*Aquila pomarina*) na priemernej úrovni minimálne 9 obsadených revírov.
  - 1.5. Zvýšiť a udržať populáciu žlny sivej (*Picus canus*) na priemernej úrovni minimálne 40 obsadených revírov.
2. **Udržať súčasný priaznivý stav druhov vtákov *Falco peregrinus*, *Aquila chrysaetos*, *Bubo bubo*, *Strix uralensis*, *Pernis apivorus*, *Dryocopus martius*, *Picoides tridactylus*, *Glaucidium passerinum*, *Bonasa bonasia*.**
  - 2.1. Udržať populáciu sokola sťahovavého (*Falco peregrinus*) na úrovni minimálne 6 obsadených revírov.
  - 2.2. Udržať populáciu orla skalného (*Aquila chrysaetos*) na priemernej úrovni minimálne 2 obsadených revírov.
  - 2.3. Udržať populáciu výra skalného (*Bubo bubo*) na priemernej úrovni minimálne 3 obsadených revírov.
  - 2.4. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) na priemernej úrovni minimálne 20 obsadených revírov.
  - 2.5. Udržať populáciu včelára lesného (*Pernis apivorus*) na priemernej úrovni minimálne 10 obsadených revírov.
  - 2.6. Udržať populáciu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) na priemernej úrovni minimálne 55 obsadených revírov.
  - 2.7. Udržať populáciu dubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*) na úrovni minimálne 50 obsadených revírov.
  - 2.8. Udržať populáciu kivička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*) na úrovni minimálne 40 obsadených revírov.
  - 2.9. Udržať populáciu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) na úrovni minimálne 150 obsadených revírov.
3. **Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Slovenský raj.**

- 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 3/2011 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.
  - 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy
- 4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.**
- 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.
  - 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.

3.3. Rámcové plánovanie a modely hospodárenia pre lesné biotopy

Základné rozhodnutia a ciele hospodárenia sú spracované pre lesné porasty podľa identifikátorov v modeloch hospodárenia. Kompletný výstup platných modelov pre jednotlivé PSL je súčasťou Všeobecnej časti PSL pre jednotlivé Lesné celky (LC). Kombináciou identifikátorov na území CHVÚ vzniká celkovo niekoľko sto modelov. V tabuľke na nasledujúcich stranách sú uvedené základné rámce vybrané z modelov s najväčším zastúpením v CHVÚ.

Rubné doby, obnovné doby a cieľové drevinové zastúpenie sú optimalizované najmä s ohľadom na kategóriu lesa, drevinovú skladbu a stanovištné podmienky danej lesnej oblasti. Konštrukcia modelov umožňuje reagovať aj na zhoršený zdravotný stav, keďže výrazne zvýšený stupeň ohrozenia porastu umožňuje znížiť rubnú dobu, prípadne upraviť obnovnú dobu. Hospodárske spôsoby uvedené v modeloch hospodárenia sú maximálne prípustnou formou obnovy lesa a zmena na jemnejšie formy je v právomoci odborného lesného hospodára (OLH). Dominantný hospodársky spôsob je podrastový hlavne jeho maloplošná forma. V odôvodnených prípadoch v rámci zákona modely hospodárenia umožňujú aj použitie kombinácie podrastového a holorubného hospodárskeho spôsobu

Základné rámce z Modelov hospodárenia pre hlavné identifikátory

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%		
39		H	V			411	18	3	90	30	MP	HP	BK	55-65	sm	5-15	JD	10-15	cl	5-10	5	0-5						
39		H	V			502	15	3	110	30	MP	HP	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	15	3	110	30	MH		BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	16	3	110	30	MP		BK	40-50	SM	20-30	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10						
39		H	V			502	16	3	110	30	HP	MH	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	18	3	110	30	MP		BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10						
39		H	V			502	18	3	110	30	HP	MH	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	19	3	110	30	MP	HP	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	62	3	120	30	MP		BK	60-70	cl	5-15	sm	5-20	jd	5-15	10	5-10						
39		H	V			502	65	3	120	30	MP		BK	40-60	JD	20-30	CL	10-20	sm	5-15	10	5-10						
39		H	V			502	70	3	120	30	MP		BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	15	5-15						
39		H	V			502	71	3	120	30	MP		BK	50-70	sc	5-15	CL	10-20	sm	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	97	3	120	30	MP		BK	40-60	JD	10-20	CL	10-20	sm	5-15	10	5-10						
39		H	V			505	15	3	110	30	MP	HP	SM	40-50	JD	20-30	BK	15-25	cl	5-15								
39		H	V			505	15	3	110	30	MH		SM	40-50	JD	20-30	BK	15-25	cl	5-15								
39		H	V			511	15	3	100	30	MH		BK	50-60	JD	15-25	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		H	V			511	15	3	100	30	MH		SM	20-30	BK	45-50	JD	15-20	cl	5-10	10	5-10						
39		H	V			511	16	2	100	30	MP		SM	20-30	BK	45-50	JD	15-20	cl	5-10	10	5-10						
39		H	V			511	18	3	100	30	MP		SM	20-40	BK	30-50	JD	15-20	cl	5-10	10	5-10						
39		H	V			511	18	3	100	30	HP	MH	SM	20-40	BK	30-50	JD	15-20	cl	5-10	10	5-10						

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%		
39		H	V			511	19	3	100	30	MH		SM	20-30	BK	40-50	JD	10-20	sc	5-15	10	5-10						
39		H	V			511	70	3	110	30	MP		BK	40-60	JD	15-20	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		H	V			511	70	3	110	30	MP	HP	BK	40-60	JD	15-20	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		H	V			511	83	3	110	30	MP		CL	50-60	BK	10-20	SM	10-20	JD	10-15	10	5-10						
39		H	V			602	15	3	110	30	MP	HP	SM	15-25	JD	15-25	BK	40-50	cl	5-15	15	0-15						
39		H	V			602	18	3	110	30	MP		BK	40-50	JD	20-30	SM	10-20	cl	5-15	15	0-15						
39		O	V		a	501	17	3	150	99	UV		BK	50-60	JD	15-20	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		O	V		a	501	18	3	150	99	UV		BK	50-60	JD	15-20	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		O	V		a	501	18	3	150	99	UV		BK	50-60	JD	15-20	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		O	V		a	501	19	3	150	99	UV		BK	50-60	JD	15-20	SM	10-20	cl	5-15	10	5-10						
39		O	V		d	592	15	3	150	99	MP		BK	50-60	SM	15-25	JD	10-15	cl	5-15	10	5-10						
39		O	V		d	592	15	3	150	99	MP		BK	50-60	SM	15-25	JD	10-15	cl	5-15	10	5-10						
39		O	V		d	592	16	3	150	99	MP		BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10						
39		O	V		d	592	17	3	150	99	MP		BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10						
39		O	V		d	592	18	3	150	99	MP		BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10						
39		O	V		d	592	18	5	150	98			BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10						
39		O	V		d	592	19	3	150	99	MP		BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10						
39		O	V		d	592	26	3	150	99	MP		BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10						
39		O	V		d	592	29	3	150	99	MP		BK	40-60	SM	10-15	JD	10-15	CL	10-20	15	5-15						
39		O	V		d	592	62	3	210	99	MP		BK	60-80	JD	10-20	cl	0-15	sm	0-10	10	0-10						

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie													
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
39		O	V		d	592	65	3	210	99	MP		BK	50-60	cl	0-15	sm	15-25	jd	10-15						
39		O	V		d	592	65	3	210	99	MP		BK	50-60	cl	0-15	sm	15-25	jd	10-15						
39		O	V		d	592	70	3	210	99	MP		BK	60-80	SM	15-25	cl	0-15	jd	5-15						
39		O	V		d	592	70	3	210	99	MP		BK	60-80	SM	15-25	cl	0-15	jd	5-15						
39		O	V		d	592	70	5	210	98			BK	60-80	sm	15-25	cl	0-15	jd	5-15						
39		O	V		d	592	71	3	210	99	MP		BK	60-80	jd	5-15	cl	0-15	sm	5-15	15	5-15				
39		O	V		d	592	98	3	150	99	MP		BK	40-50	SM	15-20	JD	10-15	cl	5-15	10	0-10				
39		O	V		d	596	70	3	210	99	MP		BK	60-70	SM	10-15	JD	10-15	CL	10-15						
39		U	V		f	502	18	3	110	60	MP	SV	BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10				
39		U	V		f	502	18	3	110	60	MP	HP	BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10				
39		U	V		f	502	62	3	120	60	MP	SV	BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10				
39		U	V		f	502	70	3	120	60	MP	SV	BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10				
39		U	V		f	502	70	3	120	60	MP	HP	BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	15	5-15				
39		U	V		f	502	71	3	120	60	MP	SV	BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10				
46	D	H	V			505	15	2	100	30	MH	HP	SM	50-65	JD	10-15	BK	15-25	sc	5-10	15	5-15				
46	D	H	V			505	15	2	100	30	HP	MH	SM	45-60	BK	15-30	JD	15-30	oi	5-10	15	5-15				
46	D	H	V			505	17	2	100	30	MH	HP	SM	50-60	JD	15-20	BK	15-25	sc	5-10	15	5-15				
46	D	H	V			505	19	2	100	30	MH	HP	SM	50-60	JD	15-20	BK	15-25	sc	5-10	15	5-15				
46	D	H	V			511	15	2	100	30	MH		BK	45-60	SM	30-40	JD	10-20	sc	0-5	10	0-10				
46	D	H	V			511	15	2	100	30	MH		BK	45-60	SM	30-40	JD	10-20	sc	0-5	10	0-10				

Lesná oblasť	Pod-oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%		
46	D	H	V			511	17	2	100	30	MH		BK	45-60	SM	30-40	JD	10-20	sc	0-5	10	0-10						
46	D	H	V			511	19	2	100	30	MH		BK	45-60	SM	30-40	JD	10-20	sc	0-5	10	0-10						
46	D	H	V			605	15	2	110	30	PH	MP	SM	40-65	bk	0-10	JD	10-20	SC	10-15	20	10-20						
46	D	H	V			605	15	2	110	30	PH	MH	SM	40-65	bk	0-10	JD	10-20	sc	5-15	20	10-20						
46	D	O	V		b	759	15	3	150	99	MP	UV	SM	80-100	jd	0-10	sc	0-15	jb	0-15								
46	D	O	V		b	759	15	3	150	99	MP	UV	SM	60-90	jd	5-15	sc	0-15	jb	0-10								
39		H	V			411	18	3	90	30	MP	HP	BK	55-65	sm	5-15	JD	10-15	cl	5-10	5	0-5						
39		H	V			502	15	3	110	30	MP	HP	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	15	3	110	30	MH		BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	16	3	110	30	MP		BK	40-50	SM	20-30	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10						
39		H	V			502	16	3	110	30	HP	MH	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	18	3	110	30	MP		BK	40-60	SM	15-20	CL	10-20	JD	10-15	10	5-10						
39		H	V			502	18	3	110	30	HP	MH	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	19	3	110	30	MP	HP	BK	40-60	JD	15-25	SM	10-20	sc	5-15	15	5-15						
39		H	V			502	62	3	120	30	MP		BK	60-70	cl	5-15	sm	5-20	jd	5-15	10	5-10						
39		H	V			502	65	3	120	30	MP		BK	40-60	JD	20-30	CL	10-20	sm	5-15	10	5-10						

3.4. Navrhované opatrenia, stanovenie harmonogramu ich plnenia, určenie subjektu zodpovedného za ich, stanovenie merateľných indikátorov ich plnenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 1.1. Udržať podmienky pre hniezdenie tetrova hoľniaka (<i>Tetrao tetrix</i>) na všetkých jeho historických a recentne opustených lokalitách priľahlých k CHVÚ Nízke Tatry.			
1.1.1.	V spolupráci s užívateľmi a vlastníkmi vykonať manažment hniezdných a potravných biotopov na jeho historických a recentne opustených hniezdiskách	EFP4, vybrané lokality	VP
1.1.2.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre tetrova hoľniaka	EFP4, vybrané lokality	VP
1.1.3.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku (napr. les), vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie.	EFP4, vybrané lokality	VP
1.1.4.	Každoročný monitoring celej populácie tetrova hoľniaka	EFP4, vybrané lokality	VP
1.1.5.	Zabezpečiť doplnenie vhodných druhov drevín (boduľonosné, breza, jelša, jarabina) ich výsadbou a zabezpečiť ochranu mravenísk	EFP4, vybrané lokality	SP
1.1.6.	Vylúčiť realizáciu investičných zámerov ohrozujúcich hniezdné lokality	EFP1	VP
Operatívny cieľ č. 1.2. Zabezpečiť rozlohu vhodných hniezdných biotopov hlucháňa hôrneho (<i>Tetrao urogallus</i>) vyššiu ako 550 ha.			
1.2.1.	Zabezpečiť zachovanie a ochranu hniezdných a potravných biotopov hlucháňa hôrneho v porastoch nad 80 rokov bez zásahu	EFP2	VP
1.2.2.	Zabezpečiť, aby sa nezalesňovali existujúce okraje horských holí	EFP2	VP
1.2.3.	Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú ochrannými lesmi prekategorizovať na lesy osobitného určenia	EFP2	VP
1.2.4.	Obnovné a výchovné zásahy lesných porastov priľahlých k EFP2 v prípade potreby vykonávať spôsobom vhodným pre hlucháňa	EFP3	VP
1.2.5.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
1.2.6.	Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a väčších stredísk cestovného ruchu	EFP2	VP
1.2.7.	Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic	EFP2	VP
1.2.8.	Investície do mäkkých foriem cestovného ruchu dôsledne posúdiť z pohľadu dopadu na predmet ochrany	EFP3	VP
1.2.9.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3., 4. a 5. stupňom ochrany	CHVU	VP
1.2.10.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	CHVU	VP
1.2.11.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	CHVU	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.2.12.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	CHVU	VP
1.2.13.	Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem	CHVU	VP
1.2.14.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	EFP2	SP
1.2.15.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP2, EFP3	SP
Operatívny cieľ č. 1.3. Zvýšiť a udržať populáciu bociana čierneho (<i>Ciconia nigra</i>) na priemernej úrovni minimálne 6 obsadených revírov.			
1.3.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdných okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	CHVU	VP
1.3.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVU	VP
1.3.3.	V okolí hniezd zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochranných zón	EFP3	VP
1.3.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
1.3.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
1.3.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
1.3.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP3	VP
1.3.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVU	VP
1.3.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	EFP3, EFP4	SP
1.3.10.	Usmerniť fotografovanie bocianov čiernych v blízkosti ich hniezdísk	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 1.4. Zvýšiť a udržať populáciu orla krikľavého (<i>Aquila pomarina</i>) na priemernej úrovni minimálne 9 obsadených revírov.			
1.4.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla krikľavého každoročne a každoročne dohľadávať hniezda minimálne v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov a kontrolovať hniezdnu úspešnosť hniezdiacich párov.	CHVÚ	VP
1.4.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
1.4.3.	V okolí hniezd zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochranných zón	EFP3	VP
1.4.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
1.4.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.4.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	SP
1.4.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	CHVÚ	VP
1.4.8.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	CHVÚ	SP
1.4.9.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	CHVÚ	SP
1.4.10.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
1.4.11.	Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	VP
1.4.12.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 1.5. Zvýšiť a udržať populáciu žlny sivej na priemernej úrovni minimálne 40 obsadených revírov.			
1.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3	VP
1.5.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
1.5.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
1.5.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3	VP
1.5.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	CHVÚ	VP
1.5.6.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3	VP
1.5.7.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3	SP
Operatívny cieľ č. 2.1. Udržať populáciu sokola sťahovavého (Falco peregrinus) na úrovni minimálne 6 obsadených revírov.			
2.1.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých obsadených hniezdných teritórií (3 návštevy do roka na každom hniezde) na začiatku hniezdenia v období toku, uprostred hniezdenia a po vyletení mláďat	CHVÚ	VP
2.1.2.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón v prípade potreby	EFP3	VP
2.1.3.	V hniezdnom období vo vzdialenosti min. 500 m okolo hniezd vylúčiť skalolezeckú činnosť, športovo rekreačnú činnosť, turistické chodníky, ohniská, paragliding.	CHVÚ	VP
2.1.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.1.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.1.6.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.1.7.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.2. Udržať populáciu orla skalného (<i>Aquila chrysaetos</i>) na priemernej úrovni minimálne 2 obsadených revírov.			
2.2.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdnych okrskov orla skalného každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov	CHVÚ	VP
2.2.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných stromových hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
2.2.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón v prípade potreby	EFP3	SP
2.2.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
2.2.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	VP
2.2.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.2.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP3	VP
2.2.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.2.9.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti ich hniezdísk	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 2.3. Udržať populáciu výra skalného (<i>Bubo bubo</i>) na priemernej úrovni minimálne 3 obsadených revírov.			
2.3.1.	Zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochrannej zóny v okolí hniezda výra skalného	EFP3	VP
2.3.2.	V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmet ochrany	CHVÚ	VP
2.3.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie výra	CHVÚ	VP
2.3.4.	Zabezpečiť inštaláciu zábran na stĺpy elektrického vedenia 22 kV v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	VP
2.3.5.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám	CHVÚ	VP
2.3.6.	Podporovať chov hospodárskych zvierat a ich voľné pasenie v krajine	EFP4	VP
Operatívny cieľ č. 2.4. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na priemernej úrovni minimálne 20 obsadených revírov.			
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.4.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP3	VP
2.4.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	EFP3	VP
2.4.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.4.6.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu sovy dlhochvostej	EFP2	VP
2.4.7.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	CHVÚ	VP
2.4.8.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 2.5. Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na priemernej úrovni minimálne 10 obsadených revírov.			
2.5.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdnych okrskov včelára lesného	CHVÚ	VP
2.5.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	EFP3	VP
2.5.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3	VP
2.5.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	CHVÚ	SP
2.5.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	CHVÚ	VP
2.5.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3	VP
2.5.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP4	VP
2.5.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	EFP4	VP
2.5.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	VP
2.5.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	CHVÚ	SP
2.5.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 2.6. Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni minimálne 55 obsadených revírov.			
2.6.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
2.6.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP3	VP
2.6.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.6.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP3	VP
2.6.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP3	VP
2.6.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	CHVÚ	VP
2.6.7.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 2.7. Udržať populáciu d'ubníka trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na úrovni minimálne 50 obsadených revírov.			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.7.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
2.7.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVÚ	VP
2.7.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP3	VP
2.7.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP3	VP
2.7.5.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu d'ubníka	EFP2	VP
2.7.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'ubníka	CHVÚ	VP
2.7.7.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	CHVÚ	NP
Operatívny cieľ č. 2.8. Udržať populáciu kuvička vrbčieho (<i>Glaucidium passernium</i>) na úrovni minimálne 40 obsadených revírov.			
2.8.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
2.8.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP3	VP
2.8.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVU	VP
2.8.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP3	VP
2.8.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v mladších porastoch	EFP3	VP
2.8.6.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP3	VP
2.8.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu kuvička	EFP2	VP
2.8.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie kuvička	CHVU	VP
2.8.9.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	CHVU	NP
Operatívny cieľ č. 2.9. Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na úrovni minimálne 150 obsadených revírov.			
2.9.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP3	VP
2.9.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	CHVU	VP
2.9.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	EFP3	VP
2.9.4.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu jariabka	EFP2	VP
2.9.5.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	CHVU	VP
2.9.6.	Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany	CHVU	SP
2.9.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP3	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.9.8.	Monitorovať dopad lovu jariabka a v prípade poklesu populácie zastaviť lov na jariabka v CHVÚ	CHVU	VP
Operatívny cieľ č. 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 3/2011 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.			
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 3/2011 Z.z. a platnou legislatívou	CHVÚ	VP
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 3/2011 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Slovenský raj	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy			
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	CHVÚ	VP
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Slovenský raj naráža na legislatívne prekážky	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.			
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	CHVÚ	VP
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	CHVÚ	VP
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a neviedlo k zmareniu hniezdení	CHVÚ	SP
4.1.4.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	CHVÚ	VP
4.1.4.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchové aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	CHVÚ a okolie	VP
4.1.5.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	CHVÚ	VP
4.1.6.	Realizovať rôzne ekovýchové a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.			
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVU	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
4.2.2.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	CHVÚ	VP
4.2.3.	V prípade dohody s vlastníkom zrealizovať platby za obmedzenia v dôsledku ochrany vzácných druhov (pozemky v piatom stupni ochrany, resp. spadajúce do EFP2) podľa § 61	CHVÚ	VP

Realizačné projekty navrhovaných opatrení

Praktická starostlivosť

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-01 Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Slovenský raj
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	30000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál potrebný pre výrobu a opravu hniezdných podložiek (dosky, pletivo, klince, šruby, objímky a pod.), ďalekohľady, zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-02 Ochrana okolia hniezd dravcov a bociana čierneho
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP1, EFP2, EFP3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	28550 € 15000 € na vybavenie a 23550 € na ujmu za hospodárenie za jadrové zóny (3-5 hniezd môže posunúť rubnú dobu, t.j. dopad na ca 15,7 ha lesných porastov, ujma 50 EUR/ha/rok)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	GPS, ďalekohľady, zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.), fotoaparát.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-03 Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach v CHVÚ Slovenský raj a okolí
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVU

6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. v energetickom sektore
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	30000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dodávateľ zabezpečuje technické zábrany ako na stĺpy elektrického vedenia nad rámec bežnej údržby na kritických úsekoch, tak na samotné vedenia (v prípade potreby), vysokozdvožné plošiny, rebríky, techniku pre práce vo výškach a ostatné potrebné vybavenie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po skončení stavby nového vedenia, resp. po ošetrení existujúceho vedenia systémom zábran proti zosadaniu, resp. kolízii s vtáctvom.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-04 Ochrana hniezdných stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Slovenský raj
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	15000 € (ujma sa jednotlivé stromy nevyvrátava)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Ďalekohľad, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafón a zariadenie na prehrávanie vtáčích hlasov, GPS, materiál na označenie hniezdného stromu a PC na písanie podnetov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po ukončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa sumarizujúca počty zistených stromov a počty stromov s dosiahnutou ochranou a súvisiacimi údajmi.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-05 Zlepšenie hniezdných podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Slovenský raj
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci a správcovia lesných pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	15000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na výrobu búdok (píly, klince, kladivá, dosky) a materiál na lezenie na stromy (skoby, laná, karabíny a pod.).
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov	Každý rok po skončení kalendárneho roka

plnenia úloh	
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po každom období s prijatým projektom na doplnenie búdok pre zlepšenie hniezdnych podmienok..
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-06 Zabezpečenie podmienok pre prežívanie hlucháňa hôrneho prostredníctvom ochrany kľúčových porastov
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP2
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník či správca lesa (prostredníctvom náhrad, zmluvy a pod).
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	865500 € Cena za platbu 577 ha v EFP2 na 30 rokov, pri cene 50 EUR/ha za obmedzenia (t.j. 28850 EUR/ha)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každý rok po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa realizačného projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-07 Ochrana suboptimálnych biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník či správca lesa
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	280000 € (náklady na výchovné zásahy v EFP1 v prípade potreby v mladých porastoch)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021 po skončení projektu.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa realizačného projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

Monitoring bioty územia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-08 Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Slovenský raj a jeho hniezdnej úspešnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ a bezprostredné okolie
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	30000 € (zvýšené nároky na prácu v teréne oproti súčasnosti na dnešných zamestnancov správy 2000 € / rok)
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, GPS, diktafóny, pohonné hmoty, materiál na telemetrické sledovanie vybraných druhov vtáctva.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu, údaje zapísané do databáz príjemcu projektu.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

Regulovanie návštevnosti územia a zvyšovanie povedomia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-09 Usmernenie návštevnosti v chránených územiach v CHVÚ Slovenský raj prostredníctvom stráže prírody
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	30000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, bločky, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-10 Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Slovenský raj
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne

7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník a správca pozemku
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	45000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dataproyektor a technika na tlač propagačných a vzdelávacích materiálov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

Usmernenie hospodárenia v území a zosúldanie protichodných záujmov

1. Názov projektu a kód	SKCHVU053-11 Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ a zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v území
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVU
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	45000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, štúdií, posúdenia dopadu na CHVÚ, nákup potrebných údajov (napríklad GIS vrstiev a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po ukončení hodnotenia každého projektu samostatne.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z hodnotenia každého zámeru samostatne.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU054-12 Prehodnotenie zákazov v rámci vyhlášky CHVÚ č. 3/2011 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Slovenský raj a prijatie úprav vyhlášky
2. Príslušný operatívny cieľ	
3. Opatrenia	
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVU
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	15000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Stolný počítač pre vypracovanie projektu ochrany, dataproyektor pre prerokovanie návrhu s dotknutými a GIS vrstvy potrebné pre daný projekt ochrany a ďalšie materiály a údaje potrebné pre vypracovanie podkladov pre projekt ochrany.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov	R. 2021

plnenia úloh	
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Nariadenie vlády.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 3/2011 Z.z.

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2016 – 2031)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU053-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Slovenský raj	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU053-02	Ochrana okolia hniezd dravcov a bociana čierneho	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285
SKCHVU053-03	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU053-04	Ochrana hniezdných stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Slovenský raj	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
SKCHVU053-05	Zlepšenie hniezdných podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Slovenský raj	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
SKCHVU053-06	Zabezpečenie podmienok pre prežívanie hlucháňa hôrneho prostredníctvom ochrany kľúčových porastov	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850
SKCHVU053-07	Ochrana suboptimálnych biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia	0	70000	70000	70000	70000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU053-08	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Slovenský raj a jeho hniezdnej úspešnosti	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU053-09	Usmernenie návštevnosti v chránených územiach v CHVÚ Slovenský raj prostredníctvom stráže prírody	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU053-10	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Slovenský raj	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU053-11	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ a zlepšenie kontroly plnenia priorit ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v území	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU053-12	Prehodnotenie zákazov v rámci vyhlášky CHVÚ č. 3/2011 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Slovenský raj a prijatie úprav vyhlášky	0	3750	3750	3750	3750	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Spolu (€)	38135	111885	111885	111885	111885	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2032 – 2045)

Kód projektu	Názov projektu	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Rok	Spolu (€)
		(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	(€)	
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2016-45
SKCHVU053-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Slovenský raj	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	30000
SKCHVU053-02	Ochrana okolia hniezd dravcov a bociana čierneho	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	1285	38550
SKCHVU053-03	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	30000
SKCHVU053-04	Ochrana hniezdných stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Slovenský raj	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	15000
SKCHVU053-05	Zlepšenie hniezdných podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Slovenský raj	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	15000
SKCHVU053-06	Zabezpečenie podmienok pre prežívanie hlucháňa hôrneho prostredníctvom ochrany kľúčových porastov	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	28850	865500
SKCHVU053-07	Ochrana suboptimálnych biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	280000
SKCHVU053-08	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Slovenský raj a jeho hniezdnej úspešnosti	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	30000
SKCHVU053-09	Usmernenie návštevnosti v chránených územiach v CHVÚ Slovenský raj prostredníctvom stráže prírody	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	30000
SKCHVU053-10	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Slovenský raj	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	45000
SKCHVU053-11	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ a zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v území	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	45000
SKCHVU053-12	Prehodnotenie zákazov v rámci vyhlášky CHVÚ č. 3/2011 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Slovenský raj a prijatie úprav vyhlášky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15000
	Spolu (€)	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	38135	1439050

4. Spôsob vyhodnocovania plnenia programu starostlivosti

Logická matica vyhodnocovania programu starostlivosti

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
Dlhodobé ciele			
1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhu <i>Tetrao tetrix</i> , <i>Tetrao urogallus</i> , <i>Ciconia nigra</i> , <i>Aquila pomarina</i> , <i>Picus canus</i> .	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
2. Udržať súčasný priaznivý stav druhov vtákov <i>Falco peregrinus</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Bubo bubo</i> , <i>Strix uralensis</i> , <i>Pernis apivorus</i> , <i>Dryocopus martius</i> , <i>Picooides tridactylus</i> , <i>Glaucidium passerinum</i> , <i>Bonasa bonasia</i> .	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Slovenský raj.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa (ak sú zákazy v zmene pre rybára adresné, ak sú upravené predmety ochrany, ak sú adekvátne upravené hranice)/ Plní sa čiastočne / Neplní sa (ak zmeny nie sú adresné, ak nie sú upravené predmety ochrany, ak nie sú adekvátne upravené hranice)
4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.	Počet oslovených osôb	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
Operatívne ciele			
1.1. Udržať podmienky pre hniezdenie tetraova hoľniaka (<i>Tetrao tetrix</i>) na všetkých jeho historických a recentne opustených lokalitách priľahlých k CHVÚ Nízke Tatry.	Rozloha vhodných biotopov	Zhodnotenie minimálne raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.2. Zabezpečiť rozlohu vhodných hniezdných biotopov hlucháňa hôrneho (<i>Tetrao urogallus</i>) vyššiu ako 550 ha.	Rozloha vhodných biotopov na hniezdiskách.	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
1.3. Zvýšiť a udržať populáciu bociana čierneho (<i>Ciconia nigra</i>) na priemernej úrovni minimálne 6 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
1.4. Zvýšiť a udržať populáciu orla krikľavého (<i>Aquila pomarina</i>) na priemernej úrovni minimálne 9 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
1.5. Zvýšiť a udržať populáciu žlny sivej na priemernej úrovni minimálne 40 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.1. Udržať populáciu sokola sťahovavého (<i>Falco peregrinus</i>) na úrovni minimálne 6 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.2. Udržať populáciu orla skalného (<i>Aquila chrysaetos</i>) na priemernej úrovni minimálne 2 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.3. Udržať populáciu výra skalného (<i>Bubo bubo</i>) na priemernej úrovni minimálne 3	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po	Plní sa / neplní sa

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
obsadených revírov.		hniezdnej sezóny	
2.4. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na priemernej úrovni minimálne 20 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.5. Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na priemernej úrovni minimálne 10 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.6. Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni minimálne 55 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.7. Udržať populáciu dúbnička trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na úrovni minimálne 50 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.8. Udržať populáciu kvička vrabčieho (<i>Glaucidium passernium</i>) na úrovni minimálne 40 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
2.9. Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na úrovni minimálne 150 obsadených revírov.	Počet párov	Každoročné zhodnotenie po hniezdnej sezóne	Plní sa / neplní sa
3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 3/2011 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa (ak sú zákazy v zmene pre rybára adresné, ak sú upravené predmety ochrany)/ Plní sa čiastočne / Neplní sa (ak zmeny nie sú adresné, ak nie sú upravené predmety ochrany)
3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy	Vyhotovená štúdia, prípadne úpravy legislatívy	Dodaná štúdia analyzujúca legislatívne limity ochrany predmetov ochrany. Legislatívne úpravy v prospech predmetov ochrany	Plní sa (ak je vypracovaná štúdia a ak sú potrebné úpravy legislatívy, ak sú prijaté) / Neplní sa (ak nie je vypracovaná štúdia alebo ak nie sú prijaté potrebné úpravy legislatívy)
4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.	Počet oslovených osôb	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.	Počet oslovených osôb	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
Opatrenia			
1.1.1. V spolupráci s užívateľmi a vlastníkmi vykonať manažment hniezdných a potravných biotopov na jeho historických a recentne opustených hniezdiskách	Rozloha zmanažovaných biotopov	Správa z realizačného projektu	Plní sa / neplní sa
1.1.2. Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou pre tetra holniaka	Rozloha vhodne obhospodarovaných pozemkov	Pravidelné zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha rastie) / neplní sa (ak rozloha stagnuje v porovnaní so stavom v r. 2015 alebo klesá)
1.1.3. Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku (napr. les), vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie.	Počet stanovísk a rozdnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
1.1.4. Každoročný monitoring celej populácie tetraho voľníka	Počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.1.5. Zabezpečiť doplnenie vhodných druhov drevín (bobuľonosné, breza, jelša, jarabina) ich výsadbou a zabezpečiť ochranu mravenísk	Počet vysadených sadeníc	Správa z realizačného projektu	Plní sa / neplní sa
1.1.6. Vylúčiť realizáciu investičných zámerov ohrozujúcich hniezdne lokality	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.1. Zabezpečiť zachovanie a ochranu hniezdnych a potravných biotopov hlucháňa hôrneho v porastoch nad 80 rokov bez zásahu	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.2. Zabezpečiť, aby sa nezalesňovali existujúce okraje horských hôľ	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.3. Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú ochrannými lesmi prekategORIZOVAŤ NA lesy osobitného určenia	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.4. Obnovné a výchovné zásahy lesných porastov priľahlých k EFP2 v prípade potreby vykonávať spôsobom vhodným pre hlucháňa	Rozloha zmanažovaného biotopu	Správa z realizačného projektu	Plní sa / neplní sa
1.2.5. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.6. Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a väčších stredísk cestovného ruchu	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.7. Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.8. Investície do mäkkých foriem cestovného ruchu dôsledne posúdiť z pohľadu dopadu na predmet ochrany	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.9. Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3., 4. a 5. stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.10. Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.11. Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.12. Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.13. Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
1.2.14. Usmerniť fotografovanie	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z	Plní sa priebežne /

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
a filmovanie vtáctva v území		kontroly	neplní sa priebežne
1.2.15. Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.1. Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdných okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.2. Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
1.3.3. V okolí hniezd zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochranných zón	Počet hniezd s vyhlásenými ochrannými zónami	Rozhodnutia úradov, resp. spísané dohody s užívateľmi lesa	Plní sa / Neplní sa
1.3.4. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.3.5. Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.6. Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.7. Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.8. Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdžka stagnuje alebo rastie)
1.3.9. Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.10. Usmerniť fotografovanie bocianov čiernych v blízkosti ich hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.1. Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla kriklavého každoročne a každoročne dohľadávať hniezda minimálne v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov a kontrolovať hniezdnu úspešnosť hniezdiacich párov	Počet párov a hniezd	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.4.2. Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
1.4.3. V okolí hniezd zabezpečiť v prípade vyhlásenie ochranných zón	Počet hniezd s vyhlásenými ochrannými zónami	Rozhodnutia úradov, resp. spísané dohody s užívateľmi lesa	Plní sa / Neplní sa
1.4.4. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.4.5. Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných	Plní sa / neplní sa

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
predmety ochrany		úradov, organizácie OP	
1.4.6. Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.7. Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.4.8. Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.9. Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
1.4.10. Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
1.4.11. Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.4.12. Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.5.1. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.5.2. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.3. Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.4. Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.5. Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žltný sivej	Počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.5.6. Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.5.7. Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.1. Zabezpečiť monitoring všetkých obsadených hniezdných teritórií (3 návštevy do roka na každom hniezde) na začiatku hniezdenia v období toku, uprostred hniezdenia a po vyletení mláďat	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.2. V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón v prípade potreby	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.1.3. V hniezdnom období vo vzdialenosti	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z	Plní sa priebežne /

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
min. 500 m okolo hniezd vylúčiť skalolezeckú činnosť, športovo rekreačnú činnosť, turistické chodníky, ohniská, paragliding.		kontroly	neplní sa priebežne
2.1.4. Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.5. Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.6. Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdížka stagnuje alebo rastie)
2.1.7. Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.1. Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla skalného každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.2. Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných stromových hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezadne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.2.3. V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón v prípade potreby	Počet hniezd s vyhlásenými ochrannými zónami	Rozhodnutia úradov, resp. spísané dohody s užívateľmi lesa	Plní sa / Neplní sa
2.2.4. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.2.5. Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.6. Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.7. Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.8. Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdížka stagnuje alebo rastie)
2.2.9. Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti ich hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.1. Zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochrannej zóny v okolí hniezda výra skalného	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.3.2. V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmet ochrany	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.3.3. Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie výra	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.3.4. Zabezpečiť inštaláciu zábran na stĺpy elektrického vedenia 22 kV v blízkosti hniezdísk	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdlžka stagnuje alebo rastie)
2.3.5. Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdlžka stagnuje alebo rastie)
2.3.6. Podporovať chov hospodárskych zvierat a ich voľné pasenie v krajine	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.1. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.4.2. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.3. Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.4. Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	Počet vyvesených búdok	Správy z realizačných projektov	Plní sa / neplní sa
2.4.5. Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.6. Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu sovy dlhochvostej	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.4.7. Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.8. Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.1. Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdných okrskov včelára lesného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.2. V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.3. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.5.4. Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.5. Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.6. Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných	Plní sa / neplní sa

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
novovypracúvaných PSL		úradov, organizácie OP	
2.5.7. Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.8. Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.9. Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rížka stagnuje alebo rastie)
2.5.10. Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.11. Vylúčiť veľkopošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.1. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.6.2. Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.6.3. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.6.4. Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.5. Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.6. Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.7. Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.1. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.7.2. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.3. Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.7.4. Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.5. Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu dúbnička	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.6. Zabezpečiť pravidelne monitoring	Zistený počet párov	Záznamy	Plní sa (ak sú

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
vybranej vzorky populácie dubníka		z monitoringu zadané do databázy	každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.7. Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.8.1. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.8.2. Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.8.3. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.8.4. Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.5. Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v mladších porastoch	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.6. Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.7. Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu kivička	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.8. Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie kivička	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.9. Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.9.1. Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.9.2. Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.9.3. Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.4. Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu jariabka	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.5. Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.9.6. Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.9.7. Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.8. Monitorovať dopad lovu jariabka a v prípade poklesu populácie zastaviť lov na jariabka v CHVÚ	Počet stanovísk a rozhodnutí	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
3.1.1. Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 3/2011 Z.z. a platnou legislatívou	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.1.2. Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 3/2011 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Slovenský raj	Schválená úprava vyhlášky	Hranice územia	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
3.2.1. Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.2.2. Zasadieť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Slovenský raj naráža na legislatívne prekážky	Schválená úprava legislatívy, počet štúdií	Príslušné legislatívne predpisy	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.1. Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.2. Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
4.1.3. Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
4.1.3. Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	Počet exkurzií	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.4. Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchovné aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.5. Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.6. Realizovať rôzne ekovýchovné a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.1. Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.2. Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.3. V prípade dohody s vlastníkov zrealizovať platby za obmedzenia v dôsledku ochrany vzácnych druhov (pozemky v piatom stupni ochrany, resp. spadajúce do EFP2) podľa § 61	Počet vlastníkov s vysporiadanými náhradami	Zmluvy	Plní sa / neplní sa

5. Použité podklady a zdroje informácií

- Miklós, L., 2002. Atlas krajiny Slovenskej republiky. I. vyd., Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR; Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia
- Vass, D., 1988. Regionálne geologické členenie Západných Karpát a severných výbežkov Panónskej panvy na území ČSSR, Bratislava: Geologický ústav Dionýza Štúra
- Hraško, J., Linkeš, V., Šály, R., Šurina, B., 1993. Pôdna mapa Slovenska, Bratislava: Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy
- Vook, I., 2009. Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Prešov, SAŽP CKP
- Pivarči, M., Kropitz, P., 2005. Územný plán veľkého územného celku Žilinského kraja v znení, Zmeny a doplnky, Sprievodná správa, Žilina
- Register evidencie navrhovaných, určených, blokovaných a zrušených prieskumných území, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/pu/>
- Prehľad výhradných ložísk a ložísk nevyhradených nerastov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/loziska/>
- Register zdokumentovaných svahových deformácií na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/zosuvy/>
- Register zaevidovaných skládok odpadov na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/skladky/>
- Databáza hydrogeologických a geotermálnych vrtov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/hgvrty/>
- Výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu
- Vyhláška MŽP SR č. 3/2011 Z. z. zo 22. 12. 2010, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Slovenský raj
- Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny dostupný na <http://uzemia.enviroportal.sk/>
- Bazálne environmentálne informácie o sídlach Slovenska, Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, 2009-2013 dostupné na <http://www.beiss.sk/>
- Mapový portál Štátnej ochrany prírody a krajiny, Banská Bystrica, 2014 dostupné na <http://maps.sopsr.sk/mapy/map.html>
- Register nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, Pamiatkový úrad SR, 2015 dostupný na <https://www.pamiatky.sk/sk/page/evidencia-narodnych-kulturnych-pamiatok-na-slovensku>
- <http://www.putnickemiesta.sk/>
- Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.
- SOS/BirdLife Slovensko (2013). Metodika systematického dlhodobého monitoringu výberových druhov vtákov v CHVÚ. ŠOP SR, Banská Bystrica.
- Orta, J., Kirwan, G.M., Boesman, P., Garcia, E.F.J. & Marks, J.S. (2015). Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53162> on 14 October 2015).
- Klaus, S., Bergmann, H.H., Andreev, A.V., Müller, F., Porkwert, J., Wiesser, J. (1986). Die Auerhühner. Ziemsen Verlag, Wittenberg-Lutherstadt, 276 p.
- de Juana, E. & Kirwan, G.M. (2012). Western Capercaillie (*Tetrao urogallus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2012). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53328> on 14 October 2015).

- de Juana, E. & Boesman, P. (2013). Black Grouse (*Lyrurus tetrix*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53326> on 14 October 2015).
- Pačenovský, S. (2002). Kuvíčok vrabčí (*Glaucidium passerinum*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P. & Wood, K.L. (1999). Eurasian Pygmy-owl (*Glaucidium passerinum*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55057> on 5 October 2015).
- Saniga, M. (2002). Jariabok hôrný (*Bonasa bonasia*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- de Juana, E. & Kirwan, G.M. (2013). Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53330> on 30 September 2015).
- White, C.M., Christie, D.A., de Juana, E. & Marks, J.S. (2015). Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53247> on 13 October 2015).
- Karaska, D. (2002). Bocian čierny (*Ciconia nigra*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Elliott, A., Christie, D.A., Garcia, E.F.J. & Boesman, P. (2014). Black Stork (*Ciconia nigra*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52739> on 28 September 2015).
- Hudec, K. (ed.) (1994). *Ciconia nigra* – Čáp čierny. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR a SR. Díl I. Academia, Praha.
- Meyburg, B.U., Boesman, P. & Marks, J.S. (2014). Lesser Spotted Eagle (*Clanga pomarina*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53154> on 15 October 2015).
- Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). Aquila pomarina – Orel křiklavý. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR. Díl II./1 Academia, Praha.
- Danko, Š. (2002). Lelek obyčajný (*Caprimulgus europaeus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Cleere, N. & Christie, D.A. (2013). European Nightjar (*Caprimulgus europaeus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55209> on 5 October 2015).
- Kropil, R. (2002). Tesár čierny (*Dryocopus martius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). Black Woodpecker (*Dryocopus martius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56291> on 28 September 2015).
- Winkler, H. & Christie, D.A. (2002a). Three-toed Woodpecker (*Picoides tridactylus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56239> on 28 September 2015).
- Pačenovský, S. (2002). Ďubník trojprstý (*Picoides tridactylus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

- Yosef, R. & International Shrike Working Group (2008). Great Grey Shrike (*Lanius excubitor*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/60482> on 15 October 2015).
- Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P. & Wood, K.L. (1999). Boreal Owl (*Aegolius funereus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55095> on 16 October 2015).
- Yosef, R. & International Shrike Working Group (2008). Great Grey Shrike (*Lanius excubitor*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/60482> on 19 October 2015).

6. Prílohy

6.1. Mapa predmetov ochrany

6.1. Mapa vlastnícko – užívateľských vzťahov

6.2. Mapa využitia územia

6.3. Mapa ekologicko funkčných priestorov.

6.4. Porastová mapa